

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 1118

20. RUJNA 2024. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

Zemljoradnička zadruga Voćko

**Tavankutska paprika
i šljiva za Podravku**

SADRŽAJ

6

Sjednica Hrvatskog nacionalnog
vijeća održana u Baču
**Strategija, kriteriji,
razrješenja i imenovanja**

10

Projekti prekogranične suradnje
između Hrvatske i Srbije
**Sredstva za crkve
u Beogradu**

12

Maja Sever, predsjednica
Europske federacije novinara
**Političarima je teško
odreći se usluga
onih koji se ne bave
novinarstvom**

20

Sastanak udruga kulture i u Subotici
Mladi slabije angažirani

30

Lira naiva okupila pučke pjesnike
u Petrovaradinu
Glas(ovi) susreta

34

100 godina Beogradske nadbiskupije
**Kardinal Parolin: Poziv
na još veću suradnju**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Preradovićeve 11
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Mira Tumbas (predsjednica), vlč. Josip Ivešić,
Mirjana Stantić, Gordana Jerković, Nevenka
Tumbas, Renata Kuruc, Marica Stantić, Ama-
lija Šimunović, Željka Vukov

v. d. RAVNATELJICE:

Mirjana Trkulja
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)
Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
Zvonko Sarić
(novinar)
Jelena Dulić Bako
(novinarka)
Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)
LEKTOR:
Zlatko Romić
TEHNIČKA REDAKCIJA:
Thomas Šujić (tehnički urednik)
Jelena Ademi (grafička urednica)
FOTOGRAFIJE:
Nada Sudarević
ADMINISTRACIJA:
Branimir Kuntić
(tajnice@hrvatskarijec.rs)
Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju

Mogu i mali među velike

Silom prilika tavankutski voćari postali su povrtlari. Srećom, pokazalo se da tavankutski *pisak* nije dobar samo za zasade jabuka, šljiva ili bresaka već na njemu dobro rodi i paprika. Ali to što nešto dobro rodi nije i garancija da će od toga biti i neke zarade. Naročito kada se proizvodnja proširi, pa prelijeva toliko da otkupljivačima porastu ucjenjivački apetiti. Dio ovogodišnjeg roda proizvođači s *piska* spasili su od ucjenjivačkih nasrtaja suradnjom s poznatom *Podravkom*, u čijim proizvodima će biti i tavankutskih šljiva i paprike. Ukupno u prvoj godini oko 400 tona. Manje je to od 10 posto njihove proizvodnje. Reći će netko nije bog zna što, ali od tona paprike i šljive važnije je što je noga u vratima *Podravke*, a odatle je mnogo lakše širiti suradnju, dogovarati veće količine, širiti ponudu proizvoda, izboriti se za bolje uvjete, otvoriti još neki novi kanal prodaje.

Tko zna, možda primjer koprivničkog giganta prehrambene industrije, čiji su proizvodi dio svakodnevice generacija, potakne i neke druge da kooperante ili poslovne partnere potraže s ove strane granice i tako daju malo dodatnog poticaja hrvatskim gospodarstvenicima u Srbiji. A ima ih. Uspješnih, velikih, srednjih, malih, onih s uhodanim poslovima, onih koji tek traže svoje mjesto, onih s originalnim idejama i proizvodima. Točno 200 takvih ljudi bilo je u *Hrvatskoj rijeci*. Za četiri godine, koliko pišemo o gospodarstvenicima. To su samo oni do kojih smo došli, koji su pristali govoriti za novine.

Hrvatska i Srbija već imaju značajnu gospodarsku suradnju koja se mjeri milijardama eura, transport sirovina i robe je jednostavan zbog blizine. A kolika je prednost blizina vidjelo se ne tako davno, kada je globalna pandemija okrenula susjede jedne ka drugima. I zašto se u toj priči s velikim brojevima, velikim tvrtkama ne bi mogao provući neki običan proizvođač koji je na klackalici – odustati od svega i otići ili ostati i raditi i dalje.

Z. V.

DSHV: Zebnja glede najava o podizanju spomenika Draži Mihailoviću

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini smatra kako najave da bi se u središtu Beograda mogao podići spomenik generalu Jugoslavenske vojske u otadžbini i kolaboracionistu **Dragoljubu Draži Mihailoviću** izazivaju ne samo nevjericu već i ne malu zebnju, napose kod onih građana Srbije koji su pripadnici pojedinih manjinskih zajednica, pa tako i kod Hrvata.

»Demokratski savez Hrvata u Vojvodini se od osnutka dosljedno zalaže i drži da svima onima koji su koketirali s fašističkim snagama tijekom Drugog svjetskog rata ne bi smjelo biti mjesta krivim i netočnim prikazima u službenim sadržajima kolektivnog sjećanja, te odavati počast u javnom prostoru, budući da se društvo u Srbiji oslanja na pozitivne tekovine antifašizma. Njih baštini i hrvatski narod u Srbiji čiji su brojni pripadnici, napose u Bačkoj i Srijemu, bili antifašistički borci i podnijeli zbog toga ne male žrtve«, navodi se u priopćenju.

DSHV iskazuje strahovanja od negativnih posljedica koje bi podizanje spomenika Mihailoviću u Beogradu moglo imati.

»Držimo da složeno i multietničko društvo u dvomilijunskom glavnom gradu Srbije treba izgrađivati i usmjeravati putem vrijednosti koje nikoga ne ugrožavaju niti čine da se itko osjeti nesigurno. Dodatno iskazujemo

zabrinutost da zbog ovakvoga čina može doći do daljnjih opterećenosti u procesima pomirenja između Hrvata, Srba i Bošnjaka, što nikome ne bi trebalo«, zaključuje se u priopćenju.

Podsjetimo, gradonačelnik Beograda **Aleksandar Šapić** najavio je 16. rujna podizanje spomenika Draži Mihailoviću u parku na Terazijskoj terasi, kao i izmještanje groba **Josipa Broza Tita** iz Beograda. Kako su prenijeli mediji, on je rekao da je 2003. usvojen zakon kojim su ravnogorski i partizanski pokret izjednačeni.

H. R.

Temeljem članka 6. Pravilnika o priznanjima Nacionalnog vijeća hrvatske nacionalne manjine od 4. listopada 2013. godine s izmjenama i dopunama od 2. prosinca 2013. godine, Hrvatsko nacionalno vijeće (u daljnjem tekstu: Vijeće), upućuje

JAVNI POZIV

za podnošenje prijedloga za dodjelu priznanja Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji za 2024. godinu

Poziv se upućuje za dodjelu sljedećih priznanja:

- priznanje *Ban Josip Jelačić* za društveni rad u hrvatskoj zajednici;
- priznanje *Dr. Josip Andrić* za doprinos hrvatskoj kulturi;
- priznanje *Pajo Kujundžić* za doprinos obrazovanju na hrvatskom jeziku.

Uz obrazloženi prijedlog za dodjelu priznanja na hrvatskome jeziku u pisanom obliku potrebno je dostaviti do-

kumentaciju kojom se dokazuju navodi iz prijedloga, te kratak životopis predloženoga kandidata.

Podnositelji prijedloga mogu biti sve pravne i fizičke osobe.

Prijedlozi se dostavljaju putem preporučene poštanske pošiljke, elektronički na email: ured@hmv.org.rs ili osobno u zatvorenoj kuverti na adresu: Hrvatsko nacionalno vijeće u Republici Srbiji, Preradovićeva br. 13, 24000 Subotica, s naznakom »Za javni poziv za dodjelu priznanja«.

Rok za dostavljanje prijedloga je najkasnije do 18. listopada 2024. godine.

Podnesene prijedloge razmotrit će povjerenstvo Vijeća i svoje prijedloge za dodjelu priznanja dostaviti Vijeću koje donosi odluku o priznanjima.

Imena dobitnika priznanja biti će objavljena u listu *Hrvatska riječ*, na internetskim stranicama Vijeća i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, te u drugim sredstvima javnoga priopćavanja.

Priznanja će biti svečano uručena 13. prosinca 2024. na obilježavanju praznika hrvatske zajednice u Republici Srbiji.

predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća
u Republici Srbiji
Jasna Vojnić

Posjet delegacije Grada Zaprešića hrvatskoj zajednici u Vojvodini

Delegacija Grada Zaprešića na čelu s gradonačelnikom **Željkom Turkom** boravila je prošloga petka, 13. rujna, u Petrovaradinu gdje su obišli rodnu kuću bana **Josipa Jelačića**, crkvu sv. Jurja i Biskupijsko svetište Gospe Tekijske. Nakon toga posjetili su Hrvatski dom – Maticu u Subotici.

»Prije svega naša poveznica je hrvatski ban Josip Jelačić, a tako i Hrvati u matici Hrvatskoj kao i ovdje u Srbiji, Vojvodini, a napose u Subotici i Petrovaradinu. Naš grad se ponosi banom Jelačićem, onim što imamo u Zaprešiću i naravno prostorom gdje je ban Josip Jelačić rođen ovdje u Petrovaradinu. Kao grad smo se uključili u obnovu njegove rodne kuće što ćemo nastaviti i početkom sljedeće godine. U proteklih osam mjeseci dali smo donaciju od oko 20 tisuća eura za pomoć u samoj obnovi, a s tim ćemo nastaviti i krajem ove godine kroz rebalans ili kroz novi proračun s ponešto većim iznosom. Kao građanin Zaprešića, ali i kao saborski zastupnik zalagat ću se i dalje za

potporu Hrvatske Hrvatima gdje god oni žive, a napose u Republici Srbiji«, rekao je gradonačelnik Turk.

Predsjednica Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća **Karolina Bašić**, koja je pročitala pismo dobrodošlice predsjednice HNV-a **Jasne Vojnić**, upoznala je goste o položaju Hrvata u Srbiji, te o radu institucija u okviru Matice, o suradnji Grada Zaprešića i Hrvatskog nacionalnog vijeća, među ostalim je rekla:

»Grad Zaprešić i Hrvatsko nacionalno vijeće imaju dugu suradnju. Godine 2019. oni su organizirali jednu konferenciju o tome kako povezati i napraviti priču o banu Josipu Jelačiću, povezati na neki način Zaprešić i Petrovaradin, kao mjesta gdje je ban rođen i gdje je sahranjen. Nakon toga bio je organiziran posjet hrvatske zajednice 2021. godine Banskim dvorima gdje su predstavnici hrvatske zajednice imali priliku vidjeti izvedbu kojom je oživljena priča o banu Jelačiću. Nakon toga, 2022. potpisan je sporazum između HNV-a i Grada Zaprešića o intenzivnijoj suradnji. Grad Zaprešić nas je do sada pomagao i financijski podupirao i ono što vjerujem da će i nakon što se završe svi radovi oko obnove rodne kuće bana Josipa Jelačića biti tema jeste kako da brendiramo ovog našeg velikana i kakav sadržaj možemo ponuditi turistima. Vjerujem da će suradnja biti plodonosna i da ćemo ovdje moći možda iskoristiti neke njihove sadržaje kako bi oplemenili njegovu rodnu kuću«.

Uz predsjednicu Izvršnog odbora HNV-a, goste su primili i v. d. ravnateljice NIU *Hrvatska riječ* **Mirjana Trkulja** te vijećnik HNV-a **Marinko Katić**.

I. P. S.

Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture

500 učenika u 14 škola

Online sastanak Aktiva učitelja koji izvode izborni predmet hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture održan je 12. rujna. Tema sastanka bila je međusobno predstavljanje učitelja po mjestima, planovi izvannastavnih aktivnosti za ovu školsku godinu, stručni skupovi, potpora kvaliteti rada, objavio je Odjel Hrvatskog nacionalnog vijeća za obrazovanje.

Odjel u narednom periodu planira obići sva mjesta i škole sa spomenutim predmetom. Cilj je potpora nastave kao i podjela darova i autorskih udžbenika za 1. i 2. razred. Također je ideja da svako mjesto ima neki svoj dan ili manifestaciju na kojoj bi prezentirali rad na ovim

satima. Dobar primjer je OŠ *Bratstvo-jedinstvo* u Sonti koji tradicionalno organiziraju *Dane kruha* na razini škole.

Ovaj predmet ove školske godine izučava bliže 500 učenika u 14 škola i mjesta u Vojvodini (Sombor, Monoštor, Lemeš, Bereg, Bezdan, Žednik, Đurđin, Tavankut, Sonta, Vajska, Plavna, Sot, Šid i Srijemska Mitrovica).

U Odboru HNV-a posebno su ponosi na učenike iz Lemeša koji su ove godine prva generacija u izučavanju ovog izbornog predmeta.

Sastanak je predvodila predsjednica Odbora za obrazovanje **Nataša Francuz**.

Sjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća održana u Baču

Strategija, kriteriji, razrješenja i imenovanja

U tijeku izrada Strategije kulture i kriterija za raspodjelu sredstava koje udrugama dodjeljuje HNV. Fondacija i zaklada u Beogradu i Novom Sadu dobili nove upravne odbore

»Elementi Strategije po područjima su tradicijska kultura, književnost i nakladništvo, znanost, glazba, likovna umjetnost, kazalište i film, književnost, arhiv, muzeji, manifestacije i gastronomija. Članovi tima imali su zadaću istražiti sva ova područja i sve to bit će dio strategije. Hrvati u Srbiji imaju žive običaje, profesionalnu ustanovu

U Baču, u župi sv. Petra i Pavla u srijedu, 11. rujna, održana je sjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća. Vijećnici su upoznati s tijekom izrade Strategije kulture Hrvata u Srbiji 2025. – 2029., izradom kriterija po kojima će se udrugama, umjesto putem natječaja, dodjeljivati sredstva HNV-a, razriješeni su stari i imenovani novi UO Zaklade Spomen dom *ban Josipa Jelačića* i Fondacije *Antun Gustav Matoš* i izabrani novi članova Savjeta hrvatske Vlade za Hrvate izvan Hrvatske.

Kultura u strateškom dokumentu

Nacrt Strategije kulture Hrvata u Srbiji 2025. – 2029. godine predstavila je predsjednica IO HNV-a **Karolina Bašić**.

»Izrada Strategije kulture Hrvata u Srbiji započela je prošle godine u rujnu. Timom koji radi na Strategiji koordinira HNV u suradnji s *CroFondom*. Cilj je da se sagleda realno stanje kada je u pitanju područje kulture, da putem upitnika ispitamo javno mnijenje što je još uvijek u tijeku. Jedan od ciljeva je da se utvrde mjere za unaprjeđenje i ono što je najvažnije: izrada strateškog plana na koji način djelovati«, kazala je predsjednica IO HNV-a.

Ona je podsjetila da su jezik, tradicija, običaji i kulturne manifestacije važni elementi kulturnog identiteta. U Srbiji je oko 80 registriranih hrvatskih udruga, a aktivno je pedesetak.

kulture – Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, vidljiva je autentičnost, očuvana su stara tradicijska jela, vidljiv je entuzijazam pojedinaca, više je od 200 manifestacija, vezani su uz Crkvu, pojedini svećenici su nacionalno osviješteni. To su snage. Slabosti su nedostatak turističkih ruta, mali broj organizatora, nedostatak sredstava i stabilne financije, amaterizam, nedovoljno mladih koji su uključeni, nebrendirana baština, nedostatak stručnih kadrova, kvaliteta manifestacija koja u nekim slučajevima nije na visokoj razini, nesuradnja među udrugama, slab marketing, slaba vidljivost u većinskim medijima i nezainteresiranost publike. Prijetnje su izumiranje običaja i ljudi koji se bave starim zanatima, održavanje manifestacija kako bi se opravdali projekti, otimanje baštine, asimilacija, prestanak ili smanjenje financiranja, iseljavanje i starost stanovništva. Prilike su potpora Hrvatske i Srbije, umrežavanje s Hrvatima iz 12 europskih država i mogućnost sudjelovanja na natjecanjima različitih fondova, kao što je IPA«, kazala je, predstavljajući rezultate SWOT analize, Bašić.

Pobrojane slabosti mogu se prevladati institucionalnim jačanjem, boljom vidljivošću, radom na čuvanju i zaštiti baštine i povećanjem publike na manifestacijama hrvatskih udruga.

Predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić** najavila je nekoliko javnih rasprava o Nacrtu Strategije kulture Hrvata u Srbiji 2025. – 2029. prije nego što prijedlog bude pred vijećnicima HNV-a.

»Meni osobno nedostaje vizija što se očekuje nakon četiri godine i gdje će biti naša kulturna scena. Kultura nije samo tradicija, slabo je možda naglašeno, a prevažno, suvremeno stvaralaštvo i moj prijedlog je da se malo razradi i suvremeno stvaralaštvo«, kazala je između ostalog vijećnica **Nevena Baštovanović**.

Vijećnici su upoznati i s izradom kriterija po kojima će se umjesto putem natječaja HNV-a, kako je to do sada bilo rađeno, novac raspoređivati udrugama.

»Prednosti ovakvog načina raspodjele su u tome što bi i prije početka kalendarske godine udruge znale koliko će novca dobiti. Sredstva su namijenjena za funkcioniranje udruga i odjela, ali bez manifestacija. To znači da će sredstva udruge dobivati za redovitu dijetalnost, za rad s djecom i odjelima, a jedan od kriterija bit će i potencijali udruge«, kazao je predsjednik IO HNV-a za kulturu **Dennis Lipozenčić**. Konačni prijedlog kriterija bit će sačinjen kada sve udruge vrata upitnike koje su dobile.

Novi upravni odbori u Novom Sadu i Beogradu

Na sjednici HNV-a zamijenjeno je dvoje od troje članova Savjeta hrvatske Vlade za Hrvate izvan Hrvatske. Kako je rekla Jasna Vojnić, koja je saborska zastupnica, tražit će da se pokrene postupak njenog razrješenja kao imenovane članice, budući da članica Savjeta hrvatske Vlade za Hrvate izvan Hrvatske postaje po položaju.

»Po Poslovniku o radu Savjeta hrvatske Vlade za Hrvate izvan Hrvatske, po članu 14. predviđeno je da se u slučaju neodazivanja na sjednice Savjeta predlaže zamjena tog člana. **Darko Vuković** nije bio na dvije sjednice, nije se odazvao ni na treću, tako da se daje prijedlog da se on zamijeni. Predlažem da moja zamjena bude Karolina Bašić, kao predsjednica IO, a za zamjenu Darka Vukovića predlažemo **Renatu Kuruc** iz Sonte«, kazala je Vojnić.

Prijedlozi su prihvaćeni pa su uz **Tomislava Žigmanova** novi članovi Savjeta hrvatske Vlade za Hrvate izvan Hrvatske Karolina Bašić i Renata Kuruc.

Na sjednici HNV-a donijeta je odluka o razrješenju i imenovanju članova Upravnog odbora Zaklade Spomen dom *bana Josipa Jelačića* i odluka o razrješavanju i imenovanju članova Upravnog odbora Fondacije *Antun Gustav Matoš*. U novi UO Zaklade Spomen dom *bana Josipa Jelačića* izabrani su **Ljubica Vujković Lamić** (predsjednica), **Dražen Petrekanić**, **Marinko Katić**, **Mirjana Stantić**, **Mladen Petreš**, vlč. **Dušan Balažević** i **Vera Hornjak**.

U novi UO Fondacije *Antun Gustav Matoš* izabrani su **Mirjana Stantić** (predsjednica), **Ljubica Vujković Lamić**, **Dražen Petrekanić**, **Marinko Katić**, **Goran Kaurić**, vlč. **Aleksandar Kovačević** i **David Crvenković**.

»Nekoliko puta smo već konstatirali kako rad Zaklade i Fondacije nije bio u skladu s politikom HNV-a, ishodi nisu

bili onakvi kakve smo očekivali, nisu opravdani neki projekti. Iz tog razloga prijedlog je da mi uradimo da se voda, takoreći, vrati u korito, a to je da za članove UO predložimo osobe koje su u administrativnom smislu operativne, da, takoreći, donesemo privremeno tijelo upravljanja. Kada se situacija razriješi, onda će opet pripadnici te zajednice dobiti fondaciju i zakladu na upravljanje«, obrazložila je predsjednica HNV-a.

U svojoj diskusiji vijećnik **Lazar Cvijin** kazao je da je važno utvrditi što su zadaće novih upravnih odbora i što dalje i izrazio bojazan da ovakvi sastanci upravnih odbora neće biti dobro primljeni u lokalnim zajednicama.

»Bojim se da ovakav potez, koncentracije istih ljudi u dva upravna odbora ne može naići da dobru reakciju. Nadam se da se konzultiralo s lokalnom zajednicom da ne bude problema u Beogradu i Novom Sadu«, kazala je vijećnica Baštovanović. Nadovezala se vijećnica **Tanja Stantić** koja je kazala kako je sastav novih UO dobro privremeno rješenje.

O tijeku kapitalnih projekata vijećnike je informirao **Marinko Katić**. Kako je kazao, kapitalni projekt »Rasti gdje si posijan« skoro je gotov.

»Ostalo je još nekoliko dana posla na igralištu u Šandoru, građevinski radovi u Tavankutu su završeni«, kazao je

Katić i dodao da je počelo prikupljanje dokumentacije za projekt »Sagradi mlin gdje je voda«. Sombor, Monoštor i Sonta poslali su ideje i projektna dokumentacija bit će gotova u narednom periodu. »Otvoren je i projekt obnove starog HNV-a. Predviđeno je da se radi fasada i krov i do studenoga bi radovi trebali biti završeni. Radi se i studio *Hrvatske riječi*«, kazao je Katić.

Na sjednici HNV-a donijeta je i odluka o raspisivanju javnog poziva za dodjelu priznanja HNV-a za 2024. godinu za društveni rad u hrvatskoj zajednici, doprinos u kulturi i obrazovanju. Javni poziv bit će otvoren do 18. listopada.

Kako je najavila predsjednica Vojnić, javni poziv za program prekogranične suradnje Hrvatska – Srbija bit će raspisan krajem godine.

Z. V.

Tavankutska paprika i šljiva za Podravku

Kamioni koji od ponedjeljka do četvrtka izlaze iz zadruge Vočko natovareni su crvenom paprikom koja će završiti u proizvodnim pogonima Podravke

Ove sezone iz zadruge Vočko u Tavankutu bit će izvezeno 100 tona šljiva i oko 300 tona paprike za Podravku. Suradnja s Podravkom ostvarena je na inicijativu Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, koji je povezoao tavankutske proizvođače i hrvatsku tvrtku.

»U razgovoru s Podravkom usuglasili smo se da kod dva proizvođača možemo ostvariti suradnju. To su šljiva i paprika. Izvezli smo 100 tona šljive, a prije desetak dana krenula je isporuka paprike. Podravka je ozbiljan partner, uvjeti koje su ponudili su dobri. Zadovoljni smo i ako se suradnja proširi mogli bismo uključiti i više proizvođača, što bi bio poticaj za naše ljude da ostanu u ovom poslu«, kaže direktor ZZ-a Vočko **Marijan Davčik**.

Prva inicijativa

Suradnja Podravke i Vočka prva je inicijativa koju je Demokratski savez Hrvata u Vojvodini ostvario kada je u pitanju gospodarska suradnja između proizvođača i jedne hrvatske tvrtke.

»Dogovoreno je s upravom, na čelu s **Martinom Dalić**, da ove godine idemo s relativno manjim količinama, i ako se to pokaže dobrim, a pokazuje se, razgovarat ćemo da se ova uspješna inicijativa obogati, proširi i da se napravi neka vrsta trajne suradnje. Nastojat ćemo posredovati i politički se zalagati da se trajna suradnja i ostvari. Predsjednica uprave prihvatila je našu inicijativu, ponudila dobre uvjete i vjerujem da će ova inicijativa pridonijeti da se opsegom veća suradnja usustavi«, kazao je predsjednik

DSHV-a **Tomislav Žigmanov** i dodao da Hrvati ovdje nisu samo radnici u hrvatskim tvrtkama ili korisnici njihovih proizvoda već i proizvođači koji mogu svoju proizvodnju plasirati jednoj od vodećih tvrtki kao što je Podravka.

»Ovo je iskorak kada je u pitanju gospodarska suradnja između Srbije i Hrvatske s konkretnim benefitima za naše proizvođače. Vjerujem da će interes za proizvode koje hrvatski proizvođači nude na tržištu iskazati i druge tvrtke iz Hrvatske«, kazao je Žigmanov.

Većim količinama proizvoda koji bi se mogli plasirati na tržište Hrvatske nadaju se i proizvođači, budući da u Tavankutu ima oko 100 hektara paprike i da se godišnje proizvede 4.000 tona paprike.

Jedan od proizvođača iz Tavankuta čija se paprika izvozi u Podravku je **Stipan Balažić**.

»Ponudili su korektnu cijenu, dobre uvjete, postavili su svoje zahtjeve što se tiče standarda, ja to poštujem. Cilj mi je da s njima ostvarim dulju suradnju, što bi značilo da imam sigurnog kupca«, kaže Balažić.

Umjesto jabuke paprika

Tavankut, koji je nekada bio poznati voćarski kraj, sada se sve više okreće povrtlarskoj proizvodnji. Kako kaže Davčik, voćarstvo je od 2018. godine u ozbiljnoj krizi i to je razlog što su proizvođači počeli krčiti svoje voćnjake i pokušavali s nekim drugim zasadima. On procjenjuje da je od površina koje su bile na vrhuncu proizvodnje 2015.-16. godine možda ostalo samo 30 posto zasada koji se obrađuju.

»Uvijek smo govorili da je u Tavankutu oko 400 hektara voćnjaka. Sad, ako je ostalo 100 hektara, dobro je. Uz to, posljednjih pet godina nije posađen nijedan voćnjak. Oko 70 posto bili su zasadi jabuka, zatim šljiva i breskva«, kaže Davčik.

Bosna i Hercegovina, Crna Gora bila su inozemna tržišta gdje je završavalo tavankutsko voće. Kada je krenuo izvoz za Rusiju, to je bio dodatni poticaj proizvođačima jer je tržište bilo neograničeno.

»Kada je počeo izvoz u Rusiju, tu su se pojavili i veliki proizvođači koji su podigli plantaže od 200-300 hektara. Ta Rusija je jedno vrijeme dobro funkcionirala, ali je cijena varirala od godine do godine. Glavni konkurent bila nam je Poljska. Poljaci su imali jeftini prijevoz jer su bliže, mi smo imali bescarinski uvoz i nekako smo tu bili s približnim cijenama. Kada je Europa 2014. godine uvela sankcije Rusiji, imali smo jedno dvije godine baš dobre, jer nismo imali konkurenciju. I što se onda dogodilo? U Rusiji su naglo podignuti ogromni zasadi voća. I to nije išlo kao kod nas da su mali proizvođači sadili po hek-

tar-dva, već su tamo sađene plantaže od 500 ili 1.000 hektara, tako da su vrlo brzo došli do proizvodnje koja zadovoljava njihove potrebe. Već nekoliko godina mi moramo biti jeftiniji od njihove jabuke da bi je kupili od nas«, kaže Davčik.

Nije bolje ni s drugim tržištima jer je u Europi hiperprodukcija jabuka. Arapska tržišta su daleko i nisu za male proizvođače.

»Nije samo problem tržište već i promjena klime. Zime su nam jako tople i voće, naročito koštičavo, rano krene, onda dođu mrazovi i breskva smrzne, ne samo plod već i čitavo stablo. S obzirom na sve to proizvođači su počeli tražiti što bi moglo zamijeniti voće. Zemlja je pjeskovita i mi nemamo neki veliki izbor. Kao alternativa eto pojavila se paprika, crvena ajvarka ili kako je još zovu slonovo uho. Probali smo i s krastavcima, ali za tu proizvodnju nema dovoljno radne snage, nisu se dobro pokazale ni neke druge sorte paprike«, kaže Davčik.

U Tavankutu trenutno ima oko 100 hektara crvene paprike, a širenjem proizvodnje pojavio se problem plasmana. Razlog je to što je Davčik u potrazi za novim tržištima i dugoročnom suradnjom razgovarao s Tomislavom Žigmanovim, koji je tavankutske proizvođače povezao s *Podravkom*.

»Uspjeli smo se dogovoriti i usuglasili smo se da šansu za suradnju imamo u isporuci šljive i paprike. Oko 300 tona paprike koja će ove godine ići za *Podravku* je manje od 10 posto naše proizvodnje, pa nam je želja da te količine povećamo, uključimo više proizvođača«, kaže Davčik.

Z. V.

Projekti prekogranične suradnje između Hrvatske i Srbije

Sredstva za crkve u Beogradu

Kroz programe prekogranične suradnje u Beogradu se uređuje prostor za obitelji koje dolaze zbog liječenja djece i za studente

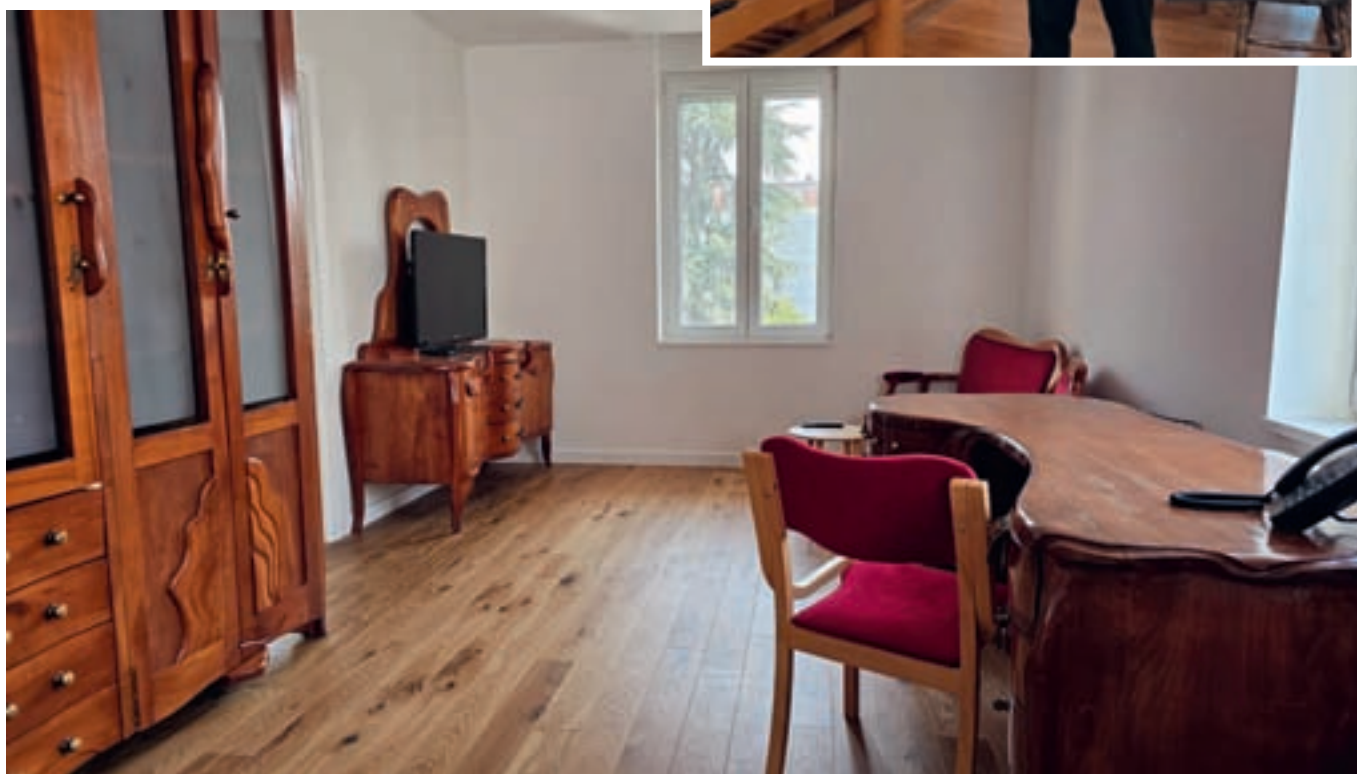
Ove godine u Programu prekogranične suradnje Hrvatska – Srbija Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije Republike Hrvatske odobrena su 33 projekta. S hrvatske strane partneri su s područja Brodsko-posavske, Vukovarsko-srijemske, Požeško-slavonske i Osječko-baranjske županije, a u Srbiji s područja Vojvodine i Grada Beograda. Ove godine za Beograd su odobrena tri projekta, i sva tri realizira Crkva.

Smještaj za obitelji s bolesnom djecom

Rimokatolička župa Uznesenja Blažene Djevice Marije u Beogradu prvi puta sudjelovala je na natječaju Ministarstva regionalnog razvoja i Fondova EU. Odobrena su dva projekta: za opremanje pastoralnog centra i za opremanje župne kuće. Cilj oba projekta je osnaživanje hrvatske zajednice u Beogradu.

»U projektu 'Marija Mariji' partner nam je župa Pohađanja Blažene Djevice Marije iz Aljmaša, a ukupno je odobreno 45.000 eura. Mi smo kroz ovaj projekt uradili radove na župnoj kući, kako bismo uredili prostor za

smještaj obitelji koje zbog zdravstvenih interevencija dolaze u Beograd. Do sada su obitelji koje su u Beograd dolazile zbog liječenja bile smještene u našem konaku *Stella*, gdje su sobe male i nisu adekvatne za bolesnike, premda imamo jednu sobu na drugom katu prilagođenu osobama s invaliditetom. Kroz ovaj projekt u župnoj kući

napravili smo šest pravih apartmana, koji funkcioniraju kao zasebni stanovi. U kući će ostati tri svećenika, a tri apartmana su za goste i smještaj bolesnika koji dolaze na liječenje, osiguran im je komfor kao da su u vlastitom stanu», kaže župnik i rektor *Marijanuma* **Mihael Sokol**.

U Beograd na liječenja ponajviše dolaze obitelji s malom djecom.

»Veliki urološki zahvati kod dječaka i djevojčica rade se uspješno u Beogradu. Kod nas su boravile obitelji s djecom iz Našica, Zagreba, Osijeka, Rijeke. Bio je jedan dječak koji je imao problem s nogom, u Hrvatskoj su mu htjeli odrezati nogu iznad koljena, a u Beogradu su ga spasili, odrezano mu je samo stopalo, danas hoda s protezom i živjet će bez ikakvih problema«, kaže vlč. Sokol i dodaje da je projekt praktički završen i da je u tijeku pravdanje sredstava.

Drugi projekt, »Vjera i identitet – Program osnaživanja identiteta Hrvata na području Beogradske nadbiskupije«, realiziran je s Đakovačkom nadbiskupijom. Ukupna vrijednost projekta je 44.881 euro. Đakovačka nadbiskupija izgradit će na svom studentskom domu solarnu elektranu, a u Beogradu će u Pastoralnom centru *Papa Ivan Dobri* biti opremljen ured.

»U fazi smo uređivanja jednog ureda koji će služiti za vođenje pastoralnog centra, kompletnog prostora. Osim toga, bili su nam potrebni arhivski ormari i još neka oprema, što je sve dio ovog projekta«, kaže vlč. Sokol.

Franjevački samostan otvara vrata za studente

Na ovogodišnjem natječaju odobrena su tri investicijska projekta. Jedan od njih je i projekt koji u partnerstvu realiziraju Klasična gimnazija *Fra. Marijana Lanosovića* u Slavanskom Brodu i franjevački samostan sv. Ante Padovanskog u Beogradu. Ukupna vrijednost projekta je 133.419 eura. Oba partnera odobrena sredstva utrošit će na poboljšanje uvjeta za obrazovanje.

»Pored crkve imamo jednu zgradu za pastoralne potrebe župe. Taj prostor bio je neiskorišten, a u Beograd dolaze naši studenti iz Subotice kojima je potreban smještaj i od prošle godine kod nas borave dva studenta iz Subotice. Franjevački samostan građen je 1926. godine. Nas smo dvojica sami u samostanu, a tisuću je četvornih metara. Drugi kat i potkrovlje su nam prazni i odlučili smo taj prostor adaptirati u sobe za studente«, kaže župnik i gvardijan u franjevačkom samostanu i župi sv. Ante Padovanskog u Beogradu fra. **Ilija Alandžak**.

Franjevački samostan iz projekta je dobio 100.000 eura, ali će vrijednost radova biti veća od toga, a kako ovim programom prekogranične suradnje nije priznat PDV ta sredstva također mora osigurati Franjevački samostan.

»Projektom nisu predviđene klime. Kada su počeli radovi, vidjeli smo da moramo mijenjati i prozore i to su dvije dodatne stavke koje su za nas veliki izdatak«, kaže gvardijan franjevačkog samostana u Beogradu.

Za studente će biti osposobljeno pet soba, za najviše 10 studenata. Sve sobe su komforne, za jednog ili dva studenta, sa zajedničkom kupaonicom i kuhinjom.

»Ove godine, nažalost, još nećemo moći primiti studente, ali već naredne godine očekujemo da se usele. Po pravilima franjevačkog reda fizički strogo mora biti odvojen samostanski dio i dio za studente. Naravno, moramo voditi računa da primimo studente koji se mogu uklopiti u naš kućni red«, kaže fra. Ilija.

Hoće li studenti plaćati smještaj ovisi od toga koliko će novca od donatora imati samostan, ali čak i ako budu plaćali bit će to za beogradske uvjete simbolični iznosi.

»Ulažemo u ljude na koje dugoročno njihova zajednica može računati. Ono što radimo ne samo ovdje već i naša franjevačka klasična gimnazija u Visokom je naš princip. Gimnazija u Visokom ima više od tisuću studenata koji su sada uspješni ljudi«, kaže fra. Ilija.

Z. V.

Maja Sever, predsjednica Europske federacije novinara

Političarima je teško odreći se usluga onih koji se ne bave novinarstvom

U zemlji u kojoj imate one koji se predstavljaju novinarima i medijima, a to nisu, mora se govoriti o profesionalnom novinarstvu, profesionalnim novinarima i onda graditi i jačati taj sustav. Nažalost, početak je u rukama političara i početak je u tome da se pronađe model da se javna sredstva, sredstva iz proračuna i poreza dodjeljuju kvalitetnim, profesionalnim medijima. To se ne događa, ne samo u Srbiji već i u Hrvatskoj i nekim drugim zemljama

Intervju vodila: Zlata Vasiljević

» **D**emokracija nije samo sustav političkog predstavljanja, već i prostor u kojem svi građani imaju pravo na slobodno izražavanje i pristup nepristranim informacijama. Novinari su u tom procesu ključni, jer je slobodno i neovisno novinarstvo jamac demokracije i prava građana/ki na pristup informacijama. No, sloboda medija i neovisan rad novinara/ki na žestokom su udaru, a najnovije Izvješće Media Freedom Rapid Responsea pokazalo je da je samo u prvih šest mjeseci ove godine bilo najmanje 756 kršenja slobode medija u

Europi. U Hrvatskoj je u prvih šest mjeseci 2024. godine zabilježeno 12 upozorenja koja uključuju 15 osoba povezanih s medijima. Stanje slobode medija u Hrvatskoj postalo je posebno zabrinjavajuće jer su, od sedam zabilježenih verbalnih napada, pet počinili predstavnici vlasti ili javni dužnosnici. U mnogim zemljama novinari se suočavaju s pravnim progonima, zastrašivanjima i pritiscima koji nastoje ograničiti njihovu sposobnost da objektivno izvještavaju o pitanjima od javnog interesa«, napisala je u povodu obilježavanja Dana demokracije, 15. rujna,

predsjednica Europske federacije novinara **Maja Sever**. Baš tog dana, a tjedan dana poslije njenog razgovora s ministrom informiranja u Vladi Srbije **Dejanom Ristićem** urađen je ovaj intervju. Maja Sever novinarka je HRT-a, trenutačno suradnica u emisiji *Nedjeljom u 2*. Vodi i Sindikat novinara Hrvatske.

► **U Zagrebu ste se 7. rujna sastali s ministrom informiranja u Vladi Srbije Dejanom Ristićem. Kako su iz Ministarstva naveli u priopćenju, na sastanku se razgovaralo, između ostalog, o stanju na međunarodnoj medijskoj sceni i izazovima u području javnog informiranja, pitanju sigurnosti novinara. Tko je inicirao ovaj razgovor?**

Pozvana sam od Veleposlanstva Srbije u Zagrebu da se za vrijeme posjeta ministra Ristića u Zagrebu nađem s njim. Meni kao predsjednici Europske federacije novinara posao jeste da otvaram dijaloge, da pokušavam otvoriti pitanja koja muče kolegice i kolege u europskim zemljama. Europska federacija novinara pokriva 45 zemalja, imamo 75 članova, ne samo iz Europske unije već i iz ostalih dijelova Europe. Iz Srbije naši članovi su UNS, NUNS, Sindikat novinara Srbije, Sindikat *Nezavisnost* iz Novog Sada. U koordinaciji s njima pripremila sam se za sastanak i prihvatila poziv ministra Ristića da porazgovaramo o situaciji u medijima i o zaštiti radničkih i profesionalnih prava novinara u Srbiji. Treba razgovarati, otvoriti dijalog, za što se zalaže u svom radu i u Hrvatskoj i na europskoj razini. Ministar me je obavijestio da je u Ministarstvu tek nekoliko mjeseci, da zaista želi i pokušava razgovarati sa svima, detektirati probleme i početi ih rješavati.

► **Koja ste konkretno pitanja otvorili u razgovoru s ministrom Ristićem?**

Na sastanak sam došla s listom problema. Jedan od tih problema je financiranje medija. Upozorila sam na smanjenje iznosa sredstava za financiranje medija na sve tri razine vlasti. Smanjenje je za oko sedam milijuna eura u odnosu na prošlu godinu, što je velika opasnost u današnje vrijeme kada je i u Europi, ne samo u ovim našim zemljama, jedan od najvećih problema kako financirati medije, kako financirati novinarstvo i kako platiti novinare. Samo kratka digresija: prije 30 godina bilo je normalno otići ujutro na kiosk i kupiti novine, danas se čini da je pojavom interneta sve postalo besplatno i onda se postavlja pitanje tko će platiti novinare. Sustav oglašavanja od komercijalnih oglašivača ne jamči neovisnost novinarstvu, jer svjedoci smo toga da kada nekoj velikoj kompaniji ne odgovara što novinari pišu jednostavno povuku oglase i na taj način mogu uništiti cijeli medij. Dakle, dužnost je onih koji su se prihvatili javnih dužnosti osmisliti sustav financiranja i sufinanciranja neovisnog novinarstva. Europa je to prepoznala i novim zakonodavstvom jača sustav javnih medija i javnog financiranja. U Hrvatskoj smo se također izborili u nekim gradovima gdje je prihvaćen transparentan sustav financiranja lokalnih medija. Ne na državnoj razini, jer politički autoriteti to nisu prepoznali na državnoj razini. Ali isto tako, to sam rekla i ministru Risti-

ću, važno je da se donese politička odluka o javnom financiranju medija, da to financiranje bude provedeno na transparentan način. On me upoznao s novim zakonom po kome komisije biraju po referencama članova, uvjeravajući me kako je to put k neovisnim komisijama, mada moje informacije s terena govore da se i dalje pogoduje onima koji su blagi prema vlasti. Rekla sam ministru da sam mu dužna to prenijeti. Nekim zapadnim kolegama teško je objasniti da javni novac, ovim ili onim putem, stiže do tabloida, do medija koji nisu mediji, do medija koji provode kampanje govora mržnje, diskreditacije, targetiranja ljudi. Nevjerojatno je da i dalje postoji linija kojom državni novac, javni novac, stiže do takvih medijskih kuća. Smatram da je nedopustivo da se uvijek pronađe način i mehanizam da se njih ne pozove na odgovornost, da se ne kazni evidentno kršenje zakona i da su zapravo ti mehanizmi neučinkoviti.

► **Osim problema financiranja medija u Srbiji, što ste još u razgovoru sa srbijanskim ministrom informiranja istaknuli kao problem?**

Iako neke brojke pokazuju pad broja napada na novinare, ministru sam kazala da smatram da to baš nije tako. Prema podacima *Safe Journalists*, u prvih osam mjeseci ove godine zabilježen je isti broj verbalnih napada kao i prošle godine. Broj prijetnji i fizičkih napada je u prvih šest ili osam mjeseci ove godine isti kao cijele prošle godine. Napadi su i dalje učestali, strašni. Toliko strašni, a i o tom smo razgovarali, da smo kao međunarodna organizacija preko *Media freedom Rapid Response* organizirali ili pokušavamo organizirati sklanjanje u nekakav siguran smještaj izvan Srbije pojedincima iz vašeg medijskog prostora. Od **Ane Hegediš, Dinka Gruhonjića, Nenada Kulačina, Tamare Skrozza**. Ti su ljudi toliko napadnuti da smo ozbiljno razgovarali ili čak pokušali osigurati da idu na neko sigurno mjesto na nekoliko tjedana ili mjeseci. To je vrlo zabrinjavajuće. Uz to, zabrinjava nekažnjivost napadača. Naravno, imamo tu strašan slučaj ubojstva **Slavka Ćuruvije**, proces koji završava tako kako završava i ne završava u toj točki nego nakon toga slijedi niz *slapp* tužbi protiv Fondacije **Slavko Ćuruvija** zbog priopćenja koje je dano nakon presude zbog koje je medijska zajednica i izvan Srbije ostala u šoku. Imamo slučaj napada na novinara **Radara Vuka Cvijića** i tužiteljstvo koje tri mjeseca čeka liječnički nalaz. Dakle, ništa se ne događa i to prepoznamo kao znak da sustav ne funkcionira. Ako se ne pruži jasna zaštita ljudima koji su i fizički napadnuti, to može samo jačati nesigurnost. Čovjek koji je prijetio smrću Ani Lalić Hegeduš je pobjegao. Ta cijela atmosfera je vrlo opasna i jednostavno širi nesigurnost. Da se samo vratim na zakonodavstvo. Uspoređujući zakonodavstvo na papiru i medijsku strategiju, koju mi u Hrvatskoj uopće nemamo, mogu reći da su neke stvari na papiru ugrađene, ali pitanje je provođenja tih zakona. Imamo medijsku strategiju i što ćemo sad s njom? Akcijski plan za provedbu medijske strategije stoji negdje u ladici. To je jednostavno poigravanje. Prihvatiš možda neke europske direktive, prihvatiš

preporuke, izradiš nekakav dokument koji na papiru ne izgleda loše i spremiš ga u ladicu. Pitala sam ministra Ristića kada će medijska strategija zaista u implementaciju. Spomenula sam pitanje REM-a. Spomenula sam i novinara **Andreja Gnjota** i tada je već ministar Ristić rekao – nadamo se da će to biti OK. I vidjeli smo neki dan odluku da ga se ne izruči i to zaista pozdravljam.

► **Nadate li se da će dio problema na koje ste ukazali biti i rješavan?**

Kakve su moje nade i moja očekivanja? Ja vam zapravo nakon razgovora s političkim dužnosnicima nemam neka očekivanja. Smatram da neke stvari treba reći, reći da ćemo na njima inzistirati i tek kada se vide konkretni rezultati reći OK. Naučili su i političari u Srbiji i političari u Hrvatskoj otvarati dijaloge, osnivati radne grupe, razgovarati. Pozdravljam svaki razgovor, ali neka se medijska strategija izvadi iz ladice i točka po točka počne rješavati. Neovisan izbor članova REM-a, jačanje neovisnosti...

Naravno da je jako puno posla i u našim rukama. U zemlji u kojoj imate one koji se predstavljaju novinarima i medijima, a to nisu, mora se govoriti o profesionalnom novinarstvu, profesionalnim novinarima i onda graditi i jačati taj sustav. Nažalost, početak je u rukama političara i početak je u tome da se pronađe model da se javna sredstva, sredstva iz proračuna i poreza, dodjeljuju kvalitetnim, profesionalnim medijima. To se ne događa, ne samo u Srbiji već i u Hrvatskoj i nekim drugim zemljama. Imamo situaciju kao u Srbiji da se smišljeno na neki način sredstva dodjeljuju medijima koji odrađuju posao za vlast ili isto tako varijantu da se radi mira u kući javna sredstva daju malo ovima, malo onima, pa nema veze što neki medij nema veze s novinarstvom već širenjem propagande, isto tako će se ogrebat i za nešto sredstava. Politika je vrlo teško odreći se usluga onih koji se ne bave novinarstvom nego propagandom. Ali to je baš ona osnovna borba za demokraciju, taj se temelj mora postaviti. Čini mi se da smo u prošlom mandatu Europskog parlamenta uspjeli s vrlo jakim suradnjom međunarodnih organizacija pozicionirati se, biti glasnjiji, zahtijevati i da je donesen veliki paket zakona koji, hajdemo reći, podržava novinarstvo. I europski zakon o medijskim slobodama i SLAPP direktiva, direktiva o autorskim pravima, preporuke o zaštiti i sigurnosti. Dakle cijeli niz zakona nakon dugo, dugo vremena. I konačno, u sklopu *Kreativne Europe* za medije su izdvojena značajna sredstva. To je nekakav iskorak. No, onda uvijek dođe rat, političke promjene, pritisci. No, nema veze, naše je da se borimo za poziciju kvalitetnog profesionalnog novinara. Čini se nekada teško, ali iskreno ću vam reći u ovom svom kratkom mandatu,

neke stvari su ipak prošle, nešto je prihvaćeno. Ti zakoni će se morati implementirati. Prema europskom Zakonu o medijskim slobodama naš zakon o medijima i Zakon o HRT-u će se morati mijenjati. Za to se zalažemo godinama, ali politika i Vlada nas ne slušaju, ali sada će ga morati mijenjati jer je Hrvatska članica Europske unije. U Srbiji je to duži put, ali ako je Srbija iole na europskom putu, morat će se neki zakoni mijenjati.

► **Gledateljima iz Srbije koji prate medije u Hrvatskoj oni izgledaju potpuno drugačije nego mediji u Srbiji. Vara li nas taj dojam?**

Često idem u Srbiju i kada prijeđem granicu i uđem u Hrvatsku znam pomisliti – uh, mi smo stvarno cvjetna livada. Na prvi dojam pomisliš nemamo tako groznih tabloida, tako žestokih napada i targetiranja novinara s najviših političkih vrhova, ali to vam je samo privid. Kakva je situacija s HRT-om? Godinama se upozorava na potrebu neovisnosti uređivačkog i menadžment tijela, na političke

FOTO: Beta / NI

► **Istaknuli ste problem financiranja medija u Srbiji. Javni novac stiže do podobnih medija, tabloida. Neovisni mediji nemaju novca, izloženi su stalnim pritiscima, prijetnjama. Kuda onda to ide novinarstvo u Srbiji?**

Kuda uopće ide novinarstvo? Nisam ni tu pesimistica. Ovaj razgovor radimo na Dan demokracije. U borbi za demokraciju novinari su ključni, ključan trenutak je politička i društvena odluka svakog pojedinca. Moj stav je da nema demokracije, da nema slobode bez slobodnog novinarstva. I kada se zapitate želite li da vam algoritmi, **Elon Musk** ili **Pero Perić**, određuju kako i od kud će se informirati vaši roditelji ili vaša djeca ili ćemo se jednostavno svi boriti zajedno da su novinari koji su educirani, koji poštuju etičke, novinarske i sve druge norme ti koji će publicirati informacije. To je pitanje političke, ali i društvene odluke. Svakog od nas. Da shvatimo da će istinite, profesionalne informacije doći putem novinara.

pritiske, na političku pristranost. Sve to piše ne samo u izvješćima koje piše Sindikat novinara ili Hrvatsko novinarsko društvo nego to piše i prihvaćeno je u izvješću o vladavini prava Europske komisije. Svake godine se upozorava da su Agencija za elektroničke medije i Vijeće za elektroničke medije politički odabrani, svake godine se kritizira zakonodavstvo i sve to prolazi. Ovi naši se nasmiješe, osnuju radnu skupinu, dobiju zelenu kvačicu negdje u europskim institucijama i idemo dalje. Radnička prava, kolektivni ugovori, zaštita uvjeta, sve to nazaduje. Dobro, napravili smo neki iskorak oko sigurnosti, jer smo s policijom uspostavili dijalog, potpisali sporazume, ali što vam to znači kada onda sve stoji u tužiteljstvu. Za prijavu prijetnje smrću dobila sam poziv na sud poslije nekoliko godina. Dakle, sve lijepo izgleda u onim kućicama i tablicama europskih zahtjeva, ali na terenu novinari su

Nekim zapadnim kolegama teško je objasniti da javni novac, ovim ili onim putem, stiže do tabloida, do medija koji nisu mediji, do medija koji provode kampanje govora mržnje, diskreditacije, targetiranja ljudi. Nevjerojatno je da i dalje postoji linija kojom državni novac, javni novac, stiže do takvih medijskih kuća. Smatram da je nedopustivo da se uvijek pronađe način i mehanizam da se njih ne pozove na odgovornost, da se ne kazni evidentno kršenje zakona i da su zapravo ti mehanizmi neučinkoviti.

potplaćeni, pod pritiskom komercijalnih oglašivača, pod ucjenom državnih oglašivača. Imali smo prošle godine aferu gdje smo vidjeli na koji način se državnim novcem pokušava utjecati na medije, gdje savjetnik Ministarstva gospodarstva koji je vodio ministar **Davor Filipović**, koji je na kraju morao odstupiti zbog te afere, pregovara gdje će dati 200.000 kuna kojim medijima i kako pokušati utjecati državnim sredstvima na medije. To je kao Medijska strategija u Srbiji: na papiru izgleda odlično, a u realnosti nema ničeg od toga. Mi nismo u stanju početi kolektivno pregovaranje u bilo kojoj privatnoj medijskoj kući. Ja se divim našim kolegama i kolegicama jer oni opstaju, jer oni ustraju, bez obzira na to što im se prijeti, što im se povlače oglasi, što ne mogu doći do javnih sredstava, rade pošteno svoj posao. I dalje su najjači korektiv vlasti u cijeloj zemlji.

► **Izjavili ste, sada već prije godinu dana, da je u Hrvatskoj period pred ulazak u Europsku uniju bio najbolji za novinarstvo, ali da strahujete da se to neće dogoditi u Srbiji. Zašto?**

Kada je Hrvatska ulazila u Europsku uniju, Europa je bila puno jača. Europa je kao političko tijelo izgubila snagu i gubi je, svjedoci smo toga. Kada je Hrvatska ulazila u Europsku uniju, pretpristupni period je bio nekakav procvat demokracije u Hrvatskoj. Oni su nametnuli u pretpristupnim pregovorima nekakve imperativne za našu vlast. Otvorile su se i ojačale javne institucije. Tako su se i u medijskom sektoru događale promjene na bolje. Sam ulazak u EU je bio šok. Pretpristupni fondovi koji su puno jednostavniji od europskih fondova su nam se zatvorili. To je bio ogroman udar na civilni sektor, jer ta prilagodba, ta promjena zapravo je bila bolna. Nekad znam reći da cijeli naš civilni sektor pati od »projektitisa«, je cijeli svoj sustav mora trošiti na projekte, imati po nekoliko zaposlenika za provedbu projekata, a gdje je tu novinarstvo? Pravih sredstava za platiti novinara je prilično teško pronaći. Nekako smo se polako vratili na noge. Uveden je *Roule of law* mehanizam s ciljem jačanja demokracije, ali to je to – to se napiše na papiru. Prvo izvješće za naše političke autoritete bio je šok, ali im se ništa nije dogodilo. Što se dogodilo Mađarskoj? Ti kažeš oni ne poštuju medijski pluralizam, moraju ojačati neovisnost javnog medijskog servisa i oni to ne naprave i onda u sljedećim izvješću se opet isto napiše. Dakle, što se događa kada ne poštuješ europske smjernice? Jedna od europskih smjernica je da 80 posto tržišta mora biti pokriveno kolektivnim ugovorima. Mi to nemamo, i ništa, u izvješću naredne godine bit će opet da mi nemamo. Daju oni nama kako bi trebalo biti, ali sve su slabiji i nemaju mehanizama. Ali ipak je bolje, ipak postoje pravila, postoje europarlamentarni izbori i svaka država ima interes što bolje se pozicionirati u Bruxellesu.

► **Borba za demokraciju, javni interes, je li to ono što Vas pokreće u ovom poslu?**

Imamo malu kuću na otoku i ovog ljeta na moru rekla sam divno je, zašto ne ostanem tu. Novinarstvo je posao od javnog interesa, jer novinarstvo jest javno dobro; novinarstvom se ljudi bave jer postoji u njima onaj mali iz djetinjstva koji misli da može promijeniti svijet na bolje. I to je ono što me drži u novinarstvu, što me je gurnulo u HND, sindikat, Europsku federaciju novinara. Ja sam obična novinarka i mislim da se za novinarstvo vrijedi boriti, novinarstvo je nešto što treba svim građanima, nešto što treba demokraciji. Meni to daje smisao. Kada me napadnu i kada me vrijeđaju, kada bih se najrađe pokrila dekom preko glave i odustala od svega, mislim se ne dam nasilnicima da ovladaju našim životima. Mislim da trebamo jedni druge podržavati. Istina, pravo, pravda su ono što treba voditi naše živote, države, društva.

Obiteljsko »tekuće zlato«

»Nismo napravili neki veliki razvoj, ali smo došli u fazu da se zna za Kapljice sunca, da je to jedan dobar proizvod. Još uvijek nam nije želja ući u velike trgovačke lance da se pomiješamo sa svim drugim rafiniranim, industrijskim uljima, već smo se opredijelili za nišu 'Mali hrvatski proizvođači' * »Potrebno je naučiti mladog čovjeka da svojom pameću i rukama može nešto stvoriti, brinuti se za sebe i svoje najbliže. To mi je najveće zadovoljstvo u svemu ovome«

Mnogi naši sugovornici rodom iz ovih krajeva, a rasuti po svijetu, povremeno posjete svoj zavičaj. **Stipana Kopilovića**, vlasnika obiteljske mini uljare *Kapljice sunca* u Velikoj Gorici, kontaktirali smo prošloga petka sa željom za telefonskim ili pismenim razgovorom, no, na sreću, već za vikend koji je uslijedio, ukazala se prilika za osobnim susretom budući da je sa svojom obitelji došao u svoju rodnu Suboticu.

Krizne godine presudile

Stipan Kopilović rođen je u Subotici, a svoje je djetinstvo proveo na salašu u Maloj Bosni u brojnoj obitelji s osmero djece (sedmero braća i sestra) koja se bavila poljoprivredom. Kada je imao 12 godina, preselili su se u grad gdje je završio srednju školu, '88./'89. započeo studije strojarstva, da bi nakon godinu dana prešao u Zagreb na građevinu gdje ju je i završio. Potom se oženio, osnovao obitelj i na koncu tamo (u Velikoj Gorici) i ostao.

»Oženio sam se s **Brankom Ivković**, također rodom iz Subotice, koja je prije mene u Zagrebu upisala Muzičku

akademiju. Poznao sam ju od mladosti i sretali smo se na raznim susretima za mlade. Netko će se sjećati da je kod franjevac, negdje sredinom '80-ih bila jedna grupa mladih koja je osnovala Vokalno-instrumentalni sastav *Proroci*. Išli smo tada u Zagreb na *uskrš festove*, više puta sam bio sudionik *Dužijance*, potom čuvar Božjeg groba, uglavnom, imao sam jedan bogat društveni život, s kojim sam nastavio i koji sam višestruko proširio i obogatio kada sam se preselio u Zagreb. Vjernik sam jer sam odgojen u takvoj obitelji, imam i starijeg brata svećenika, a u Zagrebu sam došao u kontakt s jednim vjerskim pokretom 'Djelo Marijino – Pokret fokolara' u Hrvatskoj koji mi je označio najprije duhovni a potom je utjecao i na obiteljski te poslovni život. Vjenčao smo se s Brankom '94., najteža vremena, posla ni ovdje ni tamo, bila je ideja možda se vratiti u Suboticu, ali tko se sjeća te godine, sjetit će se koliko su nula imale novčanice. Svi su nam savjetovali da ostanemo tamo i tako je i bilo. Dobili smo tri sina – **Kristijana, Marka i Luku**. Kristijan se oženio prije koju godinu i sada smo dobili drugo unuče«, započinje nam svoju priču Stipan Kopilović.

Sin Kristijan

Osnivanje obiteljske firme

S najstarijim sinom Kristijanom (1995.) prije šest godina u sklopu već postojeće obiteljske firme, pokrenuli su mini uljaru *Kapljice sunca* koja se bavi proizvodnjom hladno prešanog suncokretovog ulja, tekućeg zlata, kako su ga nazvali.

»Nakon što sam završio studije, posla baš i nije bilo pa sam na prijedlog prijatelja, koji su mi i pomogli, 1997. u Velikoj Gorici osnovao obiteljsku firmu koja se bavila veleprodajom i u to doba u trgovini se uvijek moglo naći što raditi. U jednom trenutku je uz mene bilo još četiri radnika no tada dolazi 2008.-10. krenula je kriza i počeo sam razmišljati vratiti li se struci, ali uvijek mi je bila želja nešto napraviti, neki proizvod. Poznavali smo ljude iz Bečeja – **Jánosa** i **Pirosku Tálos**, koji su se još 91.-92. počeli baviti proizvodnjom hladno prešanog suncokretovog ulja. Znao sam za taj njihov proizvod, ali nikad mi na pamet to nije palo. Dogodilo se godinu dana prije da sam prvi put bio u Bečeju, a nakon pola godine ponovno se sreo s čovjekom, malo porazgovarao s njim, kupio njegovu ulje i, što se veli, poduzetnička lampica se upalila«, kaže Stipan.

Ističući kako se ne smatra velikim i previše uspješnim poduzetnikom, dodaje kako ono čega se primi, nastoji dovesti do nekog nivoa. Tako, kada je Kristijan završio studij ekonomije, 2018. godine počeli su s pripremama.

»Trebalo je urediti pogon, nabaviti dosta strojeva (prešu za hladno prešanje, separator za pripremu i čišćenje sjemena, pa za filtriranje...). Sad je peta godina, u međuvremenu se Kristijan oženio, odselio u Kanadu. Nismo napravili neki veliki razvoj, ali došli smo u fazu da se zna za *Kapljice sunca*, da je to jedan dobar proizvod, a sljedeća faza bila bi jedan malo bolji plan i angažman za sina Marka koji je sada također na nekoj prekretnici i pomaže mi. Budući da je ovo u nekim trenucima i sezonski posao

(nabava i priprema sjemena), potom tu je sudjelovanje na manifestacijama, sajmovima, povremeno uključimo još ponekog za pomoć.«

Kada je u pitanju proizvodnja i sirovine, Kopilovići nastoje ispuniti sve neophodne uvjete i kvalitetu.

»Što se tiče nabave sjemena, prve godine smo tražili od koga bismo ga mogli nabavljati, a nakon dvije-tri godine ljudi su čuli za nas i sami nam ga nudili. Budući da imamo nešto zemlje u Vojvodini, nisam razmišljao da je kupujem u Hrvatskoj, jer to ipak zahtijeva poseban angažman, pa sam otpočetak razmišljao o nabavi sjemena od tamošnjih lokalnih proizvođača iz zapadne Hrvatske, najviše oko Križevaca i Velike Gorice. Kod proizvodnje i pripreme hrane neophodno je ispuniti određene norme, minimalne tehničke uvjete, potreban je tehnološki projekt te

da budu zadovoljeni svi sanitarni i drugi uvjeti, HACCP i ostalo. U dvorištu obiteljske kuće u Velikoj Gorici imamo objekt od preko sto kvadrata proizvodnog pogona, tamo je i potkrovlje koje se po potrebi koristi. Tu je skladištenje sjemena, prvi dio pogona je priprema sjemena (čišćenje i ostalo), tu je preša, taloženje ulja i onda je priprema za prodaju.«

Dobrobiti hladno prešanog suncokretovog ulja

Peta je godina kako se u *Kapljicama sunca* proizvodi isključivo hladno prešano suncokretovo ulje, no Kopilovići ne isključuju mogućnost za proširivanjem asortimana.

»Nismo se puno širili jer to zahtijeva dodatne strojeve no sigurno će se se ići i u tom smjeru. Na tim se prešama i s tim postupkom može raditi s puno toga, od bundeve, lješnjaka i dr. Vidio sam da ima nešto domaćih proizvo-

đača hladno prešanog suncokretovog ulja, ali je relativno još prazno tržište i ima potrebe za ovim proizvodom. Kada sam kretao s tim, prvobitna namjena je bila kao prehrambeni proizvod, međutim već na prvim sajmovima i nekim specijaliziranim događanjima počele su prilaziti stranke, najčešće gospođe, tražeći odjednom 20-30 litara ulja. Kada sam ih pitao što će im tolika količina, rekle su da ga koriste kao bazu za prirodnu kozmetiku. Tu imamo poprilično lijep broj kupaca, i to ne samo iz sjevernog dijela Hrvatske već i s obale. Također, starije osobe su govorile kako je ovo ulje dobro za upalne procese desni, u što sam se i osobno uvjerio. Tako da se može reći da se, osim za prehranu i kozmetiku, koristi i za neke zdravstvene tegobe. Treći segment je ugostiteljstvo gdje smo na samim počecima, ali i tu se polako koristi naše ulje», navodi Stipan.

A na pitanje tko su im kupci, odnosno gdje se sve može kupiti/naručiti njihovo ulje, odgovara:

»Što se tiče prodaje, nastojimo da nas ima gdje god se može, ali odmah smo išli na specijalizirane trgovine domaće i zdrave hrane po Zagrebu, Velikoj Gorici, Koprivnici, Karlovcu. Još uvijek nam nije želja ući u velike trgovačke lance da se pomiješamo sa svim drugim rafiniranim, industrijskim uljima, već smo se opredijelili za nišu 'Mali hrvatski proizvođači'. To je jedna polica ili dio u *Konsumima* gdje su isključivo domaći i zdravi proizvodi. Potom, kako smo u kontaktu s opg-ovcima, tu se udružilo njih četvero proizvođača (povrtlari, mljekari... i tu smo i mi uljari). Imamo zajedničku web platformu gdje je organizirana direktna prodaja, odnosno dostava do kupaca po Zagrebu i okolici, a kupci dolaze i na naš prag. Prisutni samo i na sajmovima i specijaliziranim događanjima«.

Pitali smo ga i kako bi ocijenio podršku Hrvatske proizvođačima poput njega.

»Mi to još uvijek nekako obiteljski radimo. Bio je jedan seminar za *startup* nakon kojeg smo sa sinom procijenili da ipak posjedujemo neko znanje, ja radnog iskustva, a od gospodina iz Bečeja dobili smo njegovu životno iskustvo o proizvodnji što nam je bilo jako dragocjeno. Mi smo krenuli i već za godinu dana smo imali proizvod. Razvijali smo se polako, naravno ima mogućnosti za više, jedne godine smo išli na sajam u Sloveniju što je bilo subvencionirano sa županijskog nivoa. Neke veće poticaje nismo do sada tražili no gledat ćemo sad s Markom da razmišljamo i u tom smjeru.«

Subotica – u srcu ostala ista, ali...

Kako je rekao na početku, nakon završetka studija u Zagrebu Stipan se dvojio oko povratka u Suboticu, ali je na koncu ipak ostao. Sada je tamo već više od tri desetljeća pa nas je zanimalo smatra li to dobrom odlukom, kako s privatnog tako i s poslovnog aspekta.

»Vrlo teško pitanje. Zapravo, nije teško pitanje nego je težak odgovor. I supruga i ja smo iz Subotice, dečki kad su bili mali cijelo ljeto su provodili tu. Međutim, nije jednostavno i lagano, kad život krene negdje, prebaciti se, preusmjeriti drugdje. S druge strane, život je puno jedno-

stavniji i predvidljiviji u Hrvatskoj nego u rodnom kraju. No, ako mislim glavom – bolje je tamo, a srcem – ovdje, pa smo i zato često tu. Tu je praktično sva rodbina, osim najmlađeg brata **Slavka** koji je također u Hrvatskoj. Kad su djeca bila mlađa, svaki Božić i Uskrs smo provodili tu, bilo mi je nekad i žao što nismo ostali doma proslaviti ga u vlastitoj obitelji u Velikoj Gorici. Kako smo velika obitelj, tu su svadbe, nažalost i sprovodi. Dolazimo najmanje tri puta, a nekad i pet-šest puta godišnje. Što se tiče života ovdašnje hrvatske zajednice, trudim se da ga pratim, čitam *Hrvatsku riječ*«, kaže Stipan Kopilović.

VIS Proroci

A što se tiče Subotice, u srcu mu je ostala ista, ali...

»Nažalost, ona je uvijek bila nekakvo slijepo crijevo i za bivše, a i za ovu državu. Nije da se ne razvija, tu je privredna zona, no s obzirom da gradska blagajna ima prihoda, u samom gradu bi se moglo vidjeti mnogo više. Mnogim mojim prijateljima iz Hrvatske kad dođu, Subotica im je savršena, prelijepa, čime se i ja uvijek hvalim, ali da bi moglo biti ljepše, moglo bi. Posebno se rado sjećam djetinjstva i rane mladosti. Bili smo aktivni u svojoj župi Uskrsnuće Isusovo, poslije s mladima ta razna druženja, taj dio tada s franjevcima, a onda i ovaj što je vezan za ovaj duhovni pokret koji nije samo molitveni nego, kako je danas bilo rečeno na misi u čitanju – sv. Jakov govori: 'Vjera bez dobrih djela je mrtva'. To mi je bila vodilja od početka, ja sam vjernik onoliko koliko pošteno radim, koliko pošteno platim radnika, pogotovo pošteno prema porezima i drugim obvezama. Nisam napravio neku veliku karijeru, ali sam vrlo miran i vrlo ponosan. Potrebno je naučiti mladog čovjeka da svojom pameću i rukama možeš nešto stvoriti, brinuti se za sebe i svoje najbliže. To mi je najveće zadovoljstvo u svemu ovome«, ističe na koncu Stipan Kopilović.

I. Petrekanić Sič

Oluja *Boris* donijela probleme središnjoj i istočnoj Europi

Višemeterski rast Dunava u Vojvodini

Izvanredne obrane od poplava moguće samo u Apatinu i u Bezdanu

Središnja i istočna Europa od prošloga tjedna (12. rujna) bori se sa smrtonosnom olujom *Boris*, koja je izazvala »katastrofu epskih razmjera«, kako je prenio britanski *Guardian*. Najviše su pogođene Poljska, Češka, Slovačka, Austrija i Rumunjska gdje su zbog izrazito obilnih padalina rijeke izišle iz svojih korita te poplavile brojna naselja.

Uzrokovano ovime i u Srbiji se očekuje povećanje vodostaja rijeka, prije svega Dunava. Stožer za izvanredne situacije naveo je kako »trenutačno nema mjesta panici zbog poplava u Srbiji«, nakon izvanrednog zasjedanja 16. rujna, prenijela je Beta.

Ugrožene nelegalne vikendice

Predsjednik Vlade **Miloš Vučević** poslije sjednice Stožera izjavio je da se pažljivo prati stanje poplava u središnjoj Europi i naglasio da se ne očekuje »ništa dramatično loše u Srbiji«.

»Ne očekujemo ni ugrožavanje imovine, ni ugrožavanje ljudskih života. Naravno da će, prije svega na Dunavu, biti ugroženi svi oni objekti koji su nelegalni – govorim o nemalom broju vikend-naselja koja se grade tamo gdje se ne bi smjela graditi«, rekao je Vučević.

Dodao je da će država izdavati upozorenja svima koji imaju nelegalne objekte i voditi računa o njihovoj sigurnosti te apelirao na njih da pažljivo postupaju po instrukcijama Stožera za izvanredne situacije. Za rast vodostaja Dunava Vučević je naveo da se vrhunac u Srbiji očekuje između 24. i 26. rujna i da će on trajati sedam dana.

»Nešto izazovnija situacija će biti na prvom dijelu toka Dunava kroz Srbiju – od Bezdana do Slankamena, taj dio će biti zahtjevniji. Od Slankamena pa nizvodno prema Beogradu i Đerdapu ne očekujemo veće probleme«, prenijela je Beta riječi predsjednika Vlade.

Na dionici između Bezdana i Slankamena, kako je dodao, može doći do nivoa izvanredne obrane od poplava, ali je ponovio da se ni tu ne očekuju veći problemi. O rijeci Savi premijer je rekao da se očekuje »nešto izazovnija situacija kod Šapca«, ali da ni to »ne bi trebalo biti nešto što će ugroziti normalan život«.

Direktor JVP-a *Vode Vojvodine* **Srđan Kružević** rekao je kako u Srbiji ima 63 slaba mjesta na svim nasipima čija je dužina 1.459 km, ali da niti jedno nije kritično.

»Mi smo s ljudstvom spremni, s opremom također, JVP *Vode Vojvodine* već djeluju po Operativnom planu i većina ljudi već je na terenima. Na Tisi i na Savi se ne očekuje uvođenje redovnih obrana, a izvanredne obrane, ako sadašnji parametri ostanu, mogu vam najaviti samo u Apatinu i u Bezdanu«, prenijele su *Vode Vojvodine* Kruževića.

Zbog klimatskih promjena 20 % jače kiše

Zbog oluje *Boris* tisuće stanovnika središnje i istočne Europe bilo je primorano napustiti svoje domove, više stotina tisuća ljudi je ostalo bez struje, popucalo je na desetke brana, oštećeno je na tisuće kuća, prenose mediji. Kako piše *Klima 101*, međunarodni tim znanstvenika izračunao je kako su kiše tijekom ove oluje bile 20 % jače zbog klimatskih promjena. Pojasnio je to za isti portal i profesor **Vladimir Đurđević** s Fizičkog fakulteta u Beogradu.

»Atmosfera postaje toplija i kao takva može ponijeti više vodene pare«, objašnjava Đurđević.

On navodi kako klimatske promjene ne znače samo da se atmosfera zagrijava nego se mijenja i njena dinamika u smislu premiještanja cirkulacijskih sustava i zračnih masa. Ovoga puta to je bila centralna i istočna Europa, a prije deset godina slično je zadesilo i Srbiju.

»Umjesto dva-tri dana, ciklon koji je izazvao svibanjske poplave duže se zadržao iznad naše regije«, podsjeća Đurđević za *Klima 101*.

J. D. B.

Foto: EPA – Filip Singer

Sastanak udruga kulture i u Subotici

Mladi slabije angažirani

Nakon Sombora i Vajske sastanak hrvatskih udruga kulture održan je prošloga tjedna (12. rujna) i u Subotici. Teme susreta su i ovdje bile iste: bilo je riječi o stanju i izazovima u radu udruga kulture, očuvanju nematerijalne kulturne baštine, a predstavljen je i popis značajnih obljetnica u 2025. godini.

Problemi u radu udruga su različiti s obzirom na djelo-krug rada (folklor, knjiška produkcija, glazba, likovnost, običaji, seoski turizam...) i broj članova. Jedan od zajedničkih problema je snažnije uključiti mlade u organizaciju programa i manifestacija. Također, istaknuta je i složenost administrativnog vođenja udruga. Nametnulo se i pitanje kako na manifestacije i programe privući publiku iz drugih nacionalnih zajednica.

Promotori baštine

Glede nematerijalne kulturne baštine predstavljen je Registar nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Srbiji sa sadašnjih 29 elemenata te postupak nominacije za Listu nematerijalne kulturne baštine Republike Srbije. Udruge iz Subotice i okolice aktivne su kao čuvari i promotori brojnih običaja i tradicijskih praksi, a *Dužijanica* i Stvaralaštvo u tehnici slame, osim što se nalaze u Re-

gistru nematerijalne kulturne baštine hrvatske manjine, nominirani su i na Listu nematerijalne kulturne baštine Republike Srbije.

Kada su u pitanju obljetnice, jedna od važnijih bit će obilježavanje 1.100. obljetnice Hrvatskog kraljevstva.

Susret je organizirao Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem. Plan je da se održi još jedan sastanak koji će okupiti udruge s područja Srijema.

»Hrvatske udruge kulture s teritorija Grada Subotice godišnje produciraju najveći broj manifestacija, s najvećim brojem sudionika i s najbrojnijom publikom i imaju dobru organizaciju. Iako mnogi imaju problema s pomlađivanjem članstva, ali i sa smjenom generacija kada mladi odlaze na daljnje školovanje, ove udruge nastavljaju organizirati tradicionalne događaje, često se uključuju u zajedničke programe. Sada je cilj suradnju proširiti na šire područje i na udruge drugih nacionalnih zajednica, čime će se još snažnije promovirati kako hrvatsko naslijeđe tako i suvremena kultura. Primijećeno je da se problem javlja u malom broju aktivnih članova te da se treba okrenuti aktivnostima koje bi pomogle samoodrživost te tako privući i druge pripadnike naše zajednice. U Subotici i okolici je i najveći broj eleme-

nata nematerijalne kulturne baštine što nas čini vrlo živom zajednicom. Na tom planu ćemo nastaviti raditi i u javnosti podizati svijest o važnosti promocije te tako bogate baštine», kaže ravnateljica ZKVH-a **Katarina Čeliković**.

Izazovi i planovi

Na sastanku su sudjelovali predstavnici desetak udruga – HKC-a *Bunjevačko kolo*, UBH-a *Dužijanca*, HGU-a *Festival bunjevački pisama*, Hrvatske čitaonice, HŽF-a *Crofemina* i HLU-a *Croart* iz Subotice te HKPD-a *Matija Gubec* i Galerije Prve kolonije naive u tehnici slame iz Tavankuta.

HKC *Bunjevačko kolo* važi za udruhu s najvećim brojem članova. Predsjednik HKC-a **Lazar Cvijin** kaže kako je situacija u Centru glede rada odjela i članstva promjenjiva.

»Neki odjeli rade jače, neki slabije, situacija je promjenjiva. Folkloristi odlaze na studij, različite su generacije. U drugim sekcijama članovi ovisno o privatnim ili obiteljskim prilikama odlaze i dolaze. Veći dio naših manifestacija je uhodan, neke su mlađe poput *Festivala tradicijskog pivanja* ili DRIM festa. Glede financija, kad bismo se podijelili na tri udruge imali bismo više sredstava, ovako nismo dovoljno ispraćeni u tom smislu. Problem prostora u kojima radimo nije riješen, tu smo bez mogućnosti ulaganja jer nije naš, a neumitno propada. Ako bismo samo

išli na promjenu statusa prostora, mislim da bi to bilo dovoljno«, kazao je Cvijin.

Direktor UBH-a *Dužijanca* **Marinko Piuković** govorio je, među ostalim, i o planovima vezanim za tu žetvenu manifestaciju.

»Imamo želju ustrojiti muzej *Dužijance* na više lokacija u gradu i okolici – muzej 'kruna', muzej starih strojeva, imati i jedan prostor u centru grada gdje bismo imali izložbeni prostor i gdje bi bile i naše prostorije. Kada je u pitanju upis *Dužijance* u nacionalni registar nematerijalne baštine, nadamo se pomacima. Kod *Takmičenja risara* trebamo obučavati mlade jer su risari dosta stari. Možda proširiti i program *Takmičenja* na dva dana kad već iznosimo svu infrastrukturu na njivu. Želimo proširiti i kapacitete vezano za etno salaš na Đurđinu. Sjenica koju planiramo izgraditi osigurala bi nam da cijele godine imamo neke programe«, kaže Piuković.

Hrvatska čitaonica Subotica ima manifestacije koje traju dulje od dva desetljeća, ali i deficit članstva i suradnika.

»Kada je u pitanju naša knjiška produkcija, mislim da moramo ljude od malih nogu educirati, razvijati njihovu jezičnu kulturu i pismenost. Manifestacije nam traju već više od 20 godina, gledamo uključiti sve dobne skupine, puno raditi s djecom. Za neke programe imamo lijep broj volontera a za neke slabiji«, kaže predsjednica udruge **Bernadica Ivanković**.

D. B. P.

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata

Topoteka na Danima EU baštine u Zagrebu

U okviru manifestacije Dani europske baštine u Zagrebu ICARUS Hrvatska i Državni arhiv u Zagrebu organizirali su 12. rujna četvrti nacionalni *Topoteka dan* na kojem je svoje aktivnosti predstavio i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, objavio je ZKVH.

Digitalna platforma Topoteka (www.icarushrvatska.hr/topoteka) najveća je suradnička platforma u Hrvatskoj a 2020. odabrana je među 30 najboljih europskih kultur-

nih praksi #EuropeForCulture i uključena u *Strategiju 21* (ST21 – *European Heritage Strategy for the 21st Century*), kao i u *CSA* (*Citizen Science Association*).

U programu *Topoteka dana* voditelji su ovih zbirki iz Hrvatske i susjednih država podijelili i javno predstavili priče svojih platformi, a ujedno su predstavljani i različiti projekti i inicijative povezani s ovom platformom koji pokazuju mogućnosti digitalnih alata u oživljavanju povijesnih izvora i kulturne baštine.

Poslovno-administrativni tajnik Zavoda i administrator Topoteke *Baština Hrvata u Srbiji* **Josip Bako** predstavio je ovu platformu koja je otvorena krajem 2019. godine kao dvadeseta, a prva u Srbiji i plod je dobre suradnje s Icarusom Hrvatska. U njoj je više od tisuću fotografija, dokumenata, pisama, razglednica iz različitih mjesta i vremenskih razdoblja. Topoteka *Baština Hrvata u Srbiji* može se naći na internetskoj adresi <https://hrvatisrbija.topoteka.net>.

Domaćin susreta bio je Državni arhiv u Zagrebu.

H. R.

Završena obnova kapelice kod franjevacu u Subotici

Crna Gospa subotička u novom ruhu

»Sliku BD Marije Čenstohovske – Crne Gospe kupio je gvardijan u Budimu o trošku samostana, a pozlatu dijelova slike sponzorirao je još za života kapetan Jakov Sučić, te po godini njegove smrti možemo nabavu slike Crne Gospe datirati u vrijeme prije 1744. godine«, rekao je Bela Tonković

U predvečerje blagdana Imena Marijina u franjevačkom samostanu sv. Mihovila arkandela u Subotici, u kapelici Crne Gospe 11. rujna održan je znanstveni skup o obnovi kapele i oltarne slike.

O štovanju Gospe općenito, ali i Crne Gospe subotičke, govorio je **Bela Tonković**, dok je o restauraciji i samoj slici govorila restauratorica Gradskog muzeja u Subotici dr. **Zsuzsanna Korhecz Papp**. Također, nazočnima se obratio i gvardijan subotičkog samostana fra **Ivan Mikle- nić**, a prigodnu molitvu čitala je **Regina Dulić**.

Obnovom oltarne slike, kao i špilje oko Gospe koja je zasjala u »novom ruhu«, završena je kompletna obnova kapele Crne Gospe kod franjevacu. Budući da se Crna Gospa slavi na blagdan Imena Marijina, 12. rujna, sutradan slavljeno je proštenje.

Gospa se »vratila«

Početkom godine, točnije u veljači, fra Ivan je rekao: »Gospa je, kao i svaka druga žena, otišla na dotjerivanje«, a sada je s ponosom rekao »sve je gotovo«. Svi radovi oko obnove privedeni su kraju i Gospa na svom mjestu čeka vjernike.

»Odziv ljudi je i večeras lijep, ali je bio lijep i kada je u pitanju obnova Gospine slike. Svjedoci smo da su ovdašnji ljudi kroz povijest štovali Crnu Gospu, i da su uvijek Gospi donosili darove, pa je tako i danas. Vjernici tako žele zahvaliti za sve primljene milosti koje su od Nje primili. Što se tiče radova, za koje sam u početku mislio da će biti neznatni, privedeni su kraju. Najveći posao je, rekao bih, imao zlatar koji je radio s puno ljubavi«, priča fra Ivan i pojašnjava da su tijekom obnove slike urađeni i stolarski i molerski radovi, te je i sama špilja uređena.

»Darovi vjernika puno su nam značili i svi troškovi su otplaćeni. Činjenica je da pojedinci koji su radili na ovome

nisu ni htjeli primiti novac, stoga sam im svima dodatno zahvalan. Zahvaljujući tome mogli smo kupiti i novi oltarnik koji će sada krasiti kapelu.«

Ono što je, kako je naglasio fra Ivan, još važnije od same kapele jeste duhovni rast vjernika, na čemu on i fra Bernard također rade.

»Još je važnije to što smo u ožujku pokrenuli da svake prve subote u mjesecu imamo kod Crne Gospe molitvu za obitelj. Molimo krunicu, pjevamo određene zazive, molimo sv. Josipu za domovinu, molimo litanije i zagovor naše Crne Gospe«, priča fra Ivan i poziva sve da se priključe molitvi za obitelj.

Slika koja je sada obnovljena, po riječima restauratorice dr. Zsuzsanne Korhecz Papp, najstarija je slika u Subotici. Njenu restauraciju uradio je još 1955. godine prof. **Lončarić** iz Zagreba.

»Tadašnja restauracija je jako dobro odrađena i sada je obnovljen samo sloj laka na slici, a sama slika nije dirana. Vodila sam restauraciju srebrne oplata koja je na slici,

a nju je obnovio zlatar **Árpád Bácsi**. Radujem se da je i špilja gdje stoji slika obnovljena, te je sada Gospa u pravom sjaju», priča Korhecz Papp i pojašnjava kako je slika pregledana rendgenom i ono što se o njoj zna jeste da je nastala krajem 17., početkom 18. stoljeća.

»Slika je rađena prirodnim materijalima koji su se tada koristili i od toga se ne može saznati više, jer nisu klasični materijali. Detaljnije analize nismo radili, jer one iziskuju veliko ulaganje. Slika je u dobrom stanju, odlično je sačuvana posljednjom restauracijom i sigurno može ovako trajati još stotinu, pa možda i više godine. Na dobrom i suhom mjestu se čuva, a svakako je i sama izolirana staklom«, pojasnila je Korhecz Papp.

Put Crne Gospe Čenstohovske

O povijesno-teološkom štovanju Gospe govorio je Bela Tonković, koji je podsjetio okupljene na štovanje Gospe općenito, te osobito na povijest Crne Gospe subotičke. U svom predavanju Tonković je iznio brojne zanimljive podatke koji su vezani za obnovljenu oltarnu sliku, ali i samu Gospu. Kako je rekao, život crkve sv. Mihovila i franjevačkog samostana dokumentiran je od prvog dana, a tu sreću nema svaka crkva. Podsjetio je okupljene na dalju prošlost i dolazak ove slike u Suboticu.

»Slika Crne Gospe Čenstohovske nabavljena je u Budimu prije 1744. godine. To je vjerodostojno, jer se zna da su u posljednjoj četvrtini 17. i prvoj četvrtini 18. stoljeća mnogi franjevački samostani u Bosni morali biti napušteni. Franjevci su s narodom dolazili u oslobođena područja u Slavoniju i Podunavlje. Ta su područja franjevci i otprije znali, jer je svaki samostan u Bosni od biskupija u Slavoniji i Podunavlju dobio privilegij sakupljanja milostinje u poljoprivrednim proizvodima. Pri napuštanju samostana franjevci su ponijeli sa sobom što su mogli, uglavnom je to bilo crkveno posuđe i slike. Ostalo su sakrili kako su znali i mogli. Kako je provincija sv. Križa Bosne Srebrene u ono vrijeme imala svoje samostane i u Podunavlju sve do Budima, katolici iz Bosne i Like su u Podunavlju tražili

sebi novi dom. Tako su franjevci pri napuštanju samostana u Gradovrhu u Bosni ponijeli sa sobom i čudotvornu i milosnu sliku Blažene Djevice Marije Čenstohovske, tj. sliku naslikanu prema slici u Čenstohoviji (Poljska). U novoj domovini trebalo je preživjeti, što nije bilo lako. Morale su se prodati neke drage i vrijedne stvari. Tako je gvardijan subotičkog samostana kupio sliku, koja je bila donesena pri bijegu iz Gradovrha. Od toga vremena ona se štuje u franjevačkoj crkvi u Subotici«, istaknuo je Tonković.

Među brojnim spisima koji postoje, kako je predavač istaknuo, o. **Danijel Zavodski** je 1754. godine inventarski popisao predmete u crkvi. Po tom se vidi da je narod puno davao za crkvu i nabavu raznih stvari, te se tako može reći

da je Crkva i samostan i sve u njima plaćeno sakupljenim milodarima. »Najveći sponzor je bila obitelj kapetana **Jakova Sučića**. Po opremi crkve vidi se da je štovanje BD Marije bilo izraženo. To se može procijeniti po oltarima, slikama i kipovima BD Marije u raznim životnim situacijama, koji su bili u novouređenom crkvenom prostoru«, priča Tonković.

Povijesni podaci koje je predavač iznio govore da je iznad slike glavnog oltara bila i slika BD Marije, dar dokapetana **Jurja Sučića**, a prvi pokrajnji oltar s desne strane bio je posvećen Blaženoj Djevici Mariji u nebo uznesenoj. Sponzor ovog oltara je kapetan Jakov Sučić, a poslije njegove smrti 1744., njegova udovica sve do završetka oltara 1748. godine. U crkvi je postojao i oltar BD Ma-

rije Žalosne, a postavljanje ovog oltara poslije smrti svoja tri sina 1747. godine platila je **Jelena Sučić**, udovica prvoga kapetana, dok je pozlatu platio samostan 1750., i to tako što su, kako je predavač pojasnio, franjevci postili da bi prikupili sredstva.

»**Bruno Leopold Scheffer** darovao je crkvi jedan kip BD Marije, koji se u Öttingenu štuje kao čudotvorni. Sliku BD Marije Čenstohovske – Crne Gospe kupio je gvardijan u Budimu o trošku samostana, a pozlatu dijelova slike sponzorirao je još za života kapetan Jakov Sučić, te po godini njegove smrti možemo nabavu slike Crne Gospe Čenstohovske datirati u vrijeme prije 1744. godine. Kroničar samostana zapisuje da je među slikama koje posjeduju crkva i samostan i vrlo stara od pamtivijeka štovana slika BD Marije bez grijeha začete. Tu je i slika Uznesenja BD Marije i slika BD Marije kako sjedi na prijestolu, koja se nosi u procesiji. Od Gospinih kipova kroničar nabraja: vrlo stari kip BD Marije bez maloga Isusa i dodaje da je taj kip 'vjerojatno čudotvoran' i vrlo stari kip Žalosne Gospe, koji je 1747. obnovljen. Gospa je, kako vidimo, bila vrlo štovana«, ističe Tonković.

Možda, kako je predavač istaknuo, ova Gospina slika s djetetom Isusom nije poznata u svijetu, ali je za nas ona »naša Crna Gospa« i vjernici Subotice i okolice štuju je stoljećima.

Ž. V.

Održan treći *Gastrofest*

Upoznavanje mladih s jelima od *tista*

»Trudimo se svake godine osigurati nekoliko tradicijskih jela za naše goste. Ove godine smo se više orijentirali k tistu, tu su razna nasuva, baratfile, gomboci, pogače; to su autohtona jela ljudi koji žive na ovim prostorima«, rekao je predsjednik Udruge Hrvatski Majur Ninoslav Radak

U organizaciji udruge mladih *Hrvatski Majur* održan je treći *Gastrofest* u petak, 13. rujna. Ova gastronomska manifestacija održana u Hrvatskom kulturnom centru *Bunjevačko kolo* okupila je više desetaka mladih iz naše zajednice, a među kulinarским specijalitetima našla su se tradicijska bunjevačka jela poput: *baratfile*, *prsnaca*, gulaša i *nasuva*. Gosti su mogli nazočiti radionici pravljenja *baratfile*, a nakon radionice i okusiti iste.

Predsjednik Udruge **Ninoslav Radak** naglasio je važnost okupljanja mladih na ovakvim manifestacijama jer uz druženje imaju priliku naučiti nešto i o tradiciji.

»Trudimo se svake godine osigurati nekoliko tradicijskih jela za naše goste. Ove godine smo se više orijentirali k *tistu*, tu su razna *nasuva*, *baratfile*, *gomboci*, pogače; to su autohtona jela ljudi koji žive na ovim prostorima. Naša ciljna skupina su mladi od 16 do 30 godina, a trudimo se angažirati i mlade kuhare«, rekao je Radak.

Predsjednik Mladeži Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Marin Piuković** izrazio je zadovoljstvo ovom manifestacijom, koja, kako je rekao, okuplja mlade u razdoblju godine kada za njih nije bilo sličnih manifestacija budući da se *Prelo mladih* održava početkom godine.

»Drago mi je da iz vizure predsjednika Mladeži DSHV-a treću godinu zaredom vidim veliki broj mladih koji je došao na *Gastrofest*. Vidjeli smo potrebu za još jednim vidom okupljanja koje će biti u razdoblju godine nakon ljetne pauze i prije početka nove akademske školske godine. Pokazalo se da je *Prelo mladih* odličan model okupljanja naših mladih, pa smo skupa s udrugom *Hrvatski Majur* pokušali naći model kako ih okupiti u ovome dijelu godine kada nema nikakvih većih događanja. *Gastrofest* se pokazao idealnim za tu namjenu, zadržan je segment tradicije u pripravljanju tradicijskih jela koja možda nisu tako popularna u restoranima, a to najbolje možemo vidjeti ovdje kroz radionicu pravljenja *baratfile*. To je nešto što je mladima interesan-

tno jer imaju živi primjer kompletnog procesa pripreve, a na kraju su imali i degustaciju. Bit će poslužene i druge delicije te na taj način prikazujemo lepezu gastronomskih proizvoda od gulaša, preko *prsnaca*, pa sve do *baratfile*. Sva ova jela možemo vezati upravo za naše podneblje na kome živimo, jela koja su duboko u tradiciji bačkih Hrvata«, rekao je Piuković.

Mladi su nakon večere uz DJ-a i muziku nastavili druženje.

Manifestacija *Gastrofest* financirana je uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske i iz vlastitog proračuna udruge.

I. U.

Suradnja *Cro Femine* i KUD-a *Hrvatska baština*

Nošnja spojila Chicago i Suboticu

Iako su daleko od svoje domovine, Hrvati u Chicagu održavaju snažne veze unutar svoje zajednice kroz razne običaje i okupljanja. Crkva igra ključnu ulogu u očuvanju hrvatskog identiteta u Chicagu. Ona je središte i srce zajednice, gdje se Hrvati okupljaju na bogoslužjenjima, koncerte i tradicijska druženja tijekom korizme, Božića i Uskrsa. Obiteljska i rodbinska okupljanja imaju važnu ulogu u jačanju zajedništva među Hrvatima. Kao i kod mnogih manjinskih zajednica, hrvatska zajednica

nog rada. Kako kaže, trenutačno se pripremaju za veliku obljetnicu od 20 godina rada te im slijedi godina prepuna aktivnosti.

»Naše društvo broji oko 50 aktivnih članova, glavni plesači su uzrasta od 18 do 35 godina, a stariji članovi plešu samo ako koreografija zahtijeva više ljudi. Zanimaju nas različiti stilovi nošnje Hrvata na svim područjima, 70-ih godina prošloga stoljeća sam skupa s prijateljem prolazio po Baranji i Slavoniji kako bismo skupili nošnju za naš KUD. Društvo izvodi plesove Prigorja, Posavine, Turopolja, Like, Korduna, splitske plesove, Baranju, poneke plesove iz Bačke, mohačke, šokačke, Podravinu iz Mađarske, planiramo bošnjačke igre iz Mađarske, a sada ćemo raditi bunjevačke plesove. Zato smo danas ovdje kako bismo nabavili nošnje i pričali o koreografiji bunjevačkih plesova. Imamo više koreografa, ovisi od plesa koji se radi, a neke radimo i sami jer smo ih već usavršili. Jedna od prvih koreografija koju smo radili je *Podravska svadba iz Mađarske*. To je bilo dvije koreografije koju smo sastavili od njihovih plesova i običaja. Sve skupa je trajalo oko 45 minuta, izveli smo je jednom i nikada više. Smislili smo i koreografiju *Pečenje rakije na sokaku*, to je bila naša varijacija na Slavoniju. U prosjeku, uvijek imamo oko 650 ljudi koji gledaju naše nastupe. Ima nas još dosta tamo, raznih generacija, ali tu smo zahvaljujući radu franjevac i Crkve. Župa kojoj ja pripadam je 110 godina stara, tako da su ovdje već mnogo godina. Naš najveći svetac je Velika Gospa, tu se okupi oko šest tisuća ljudi u procesiji, uvijek je lijepo vidjeti toliku zainteresiranost vjernika za ovaj dan«, govori Vincent Armić.

Potporu iz Hrvatske počeli su dobijati prije tri godine, a kako kaže, takva potpora je od krucijalnog značaja za njih kao zajednicu i kao društvo. Do sada su realizirali dva projekta uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, a upravo se pripremaju za sljedeći natječaj.

»Imamo suradnju i s drugim hrvatskim udrugama u Americi, jedna od njih je *Hrvatska žena*, oni su se osnovali u Chicagu, a kasnije su se preselili u Hrvatsku. Suradujemo s Hrvatskim kulturnim centrom koji se nalazi na sjeveru Chicaga, tu je i *Business Association* koji drže mladi hrvatski biznismeni, itd. Jedna divna suradnja koju smo sada započeli je upravo s **Nadom Sudarević** iz Subotice i udrugom *Cro Femina*. Oni su napravili komplet žensku nošnju za nas, uvjeren sam da će naša suradnja biti plodonosna«, zaključio je Vincent Armić.

I. U.

u Americi suočava se s izazovom gubitka nacionalnog identiteta i jezika, posebno među mlađim generacijama. Život u Americi, uz pojačani utjecaj globalizma, doprinosi ubrzanom zaboravljanju vlastitih kulturnih korijena. Zato se **Vincent Armić**, predsjednik Kulturno-umjetničkog društva *Hrvatska baština* iz Chicaga, bori za očuvanje hrvatskog identiteta u dalekoj Americi.

Vincent Armić rođen je u Pakracu 1954. godine. Skupa s roditeljima bježi u Italiju 1957. gdje su proveli godinu i pol dana u logoru. Nakon toga zaputili su se u Ameriku i stigli u sjeverni Wisconsin, a potom u Chicago, jer tamo živi više Hrvata. U to vrijeme postojalo je četiri hrvatske župe u Chicagu, sada imaju tri župe koje vode franjevci. Vincent je odrastao u Chicagu unutar tamošnje hrvatske zajednice te je nakon nekoliko godina upisao folklor. Zbog svoje ljubavi prema folkloru i održavanju hrvatske kulture u dalekoj Americi Vincent sada vodi KUD *Hrvatska baština* koje ove godine puni 19 godina neprekid-

Naši gospodarstvenici (CC.)

Očuvanje starih sorti slatke paprike

Svi otkupljivači se utrkuju za našu papriku jer zrije na otvorenom, dok ju drugi europski uzgajivači, napose sa Zapada, mogu uzgajati jedino u plastenicima

Stipan Balažić, poljoprivrednik iz Tavankuta, bavi se proizvodnjom slatke crvene paprike. Kako kaže, njegove paprike nisu hibridi, uzgaja stare sorte od kojih se mogu uzeti sjemeni te ista iskoristiti za novi proizvodni ciklus. Po struci poljoprivredni tehničar, smjer povrtlarstva, Stipan je primijenio stečeno znanje te uvijek traga za novim rješenjima i inovacijama na polju poljoprivredne proizvodnje. U okviru svog poljoprivrednog gospodarstva obrađuje jutro jagoda, 20 jutara oranica na kojima se nalaze kulture poput ječma, kukuruza i pšenice, a na drugih 20 jutara se bavi uzgojem paprike na otvorenom. Svoju proizvedenu papriku prodaje za otkup, za izvoz i na tržišci u Subotici. U proizvodnji paprike obitelj Balažić je šest godina. Počeli su s površinom od šest jutara te je uključio kćerku i zeta i time su ove godine povećali površinu na 20 jutara.

»Paprika koju uzgajam je domaće sorte, iz Ruskog Krstura. Uzimamo vlastito sjeme od najzdravijih biljaka i proizvodimo svoj rasad, na taj način održavamo stare sorte. Od domaćih sorti ima više podvrsta, to su na primjer *slo-novo uho*, *ljubin dlan*, *palanačko čudo*, mogu biti s tri roga, lepezaste, sve ovisi od same sorte. Uglavnom proizvodimo crvenu papriku za ajvar, za pečenje, to nam je glavna izvozna roba. Svi otkupljivači se utrkuju za našu papriku jer zrije na otvorenom, dok ju drugi europski uzgajivači, napose sa Zapada, mogu uzgajati jedino u plastenicima. Klima im je drugačija, radna snaga je mnogo skuplja, samim tim proces proizvodnje košta mnogo više i nije im isplativ jer u proizvodnji paprike ima mnogo ručnog rada. Hoteli i restorani tijekom cijele godine koriste papriku, režu je na kocke i u rezance, tada se zamrzava i koristi po potrebi, jer paprika je univerzalno povrće široke primjene«, objašnjava Balažić.

Ovogodišnji rod loše kvalitete

Balažićima se ova godina u proizvodnji paprike pokazala izrazito lošom zbog promjene klime – iznimno visokih temperatura i učestalih toplinskih valova.

»Prije je znalo biti ekstremno vruće desetak dana, a ove godine to je trajalo mjesecima. Mnogi poljoprivredni pro-

izvođači će biti na gubitku ili na nuli ove godine, a samo mali broj proizvođača će imati neki slabašni profit. Problem je također to što je cijena paprike na prošlogodišnjoj razini, pa čak i niža u nekim slučajevima, jer joj je kvaliteta ove godine loša. Sve postaje nerentabilno i zato nam sela nestaju i bit će sve manje stanovnika u njima. Kada prođe vrijeme mojoj generaciji poljoprivrednika koji su sada u svojim šezdesetima, ovaj posao će rijetko tko raditi. Ako se nešto drastično ne promijeni, ako država ne bude pomagala kako priliči, moja predviđanja su da će hrana biti jako skupa jer ju neće imati tko proizvoditi. Sin mi je inženjer, ne vuče na stranu poljoprivrede, kćerka i zet se bave turizmom, ja ću još raditi ovo par godina pa ću stati. Tako će vjerojatno i mnogi drugi, samim tim će opadati

broj aktivnih proizvođača. Otkupljivači znaju za koji postotak rade, a mi radimo s nejasnom računicom i ne znamo hoćemo li povratiti uloženi novac ili ne. Ne može čovjek raditi u nedogled s gubitkom i da nikad ili rijetko kad ima malo slasti u tom poslu koji obavlja», nastavlja Balažić.

Navodi Balažić kako nije problem naći otkupljivača jer je paprika tražena roba. Problem su ogromna ulaganja, bolesti biljaka, štetnici, problemi s kvalitetom i kvantitetom radne snage.

»Smatra se odličnim ako na berbu otpadne 20 % od ukupnog ulaganja, a ponekad berba odnese 30 % ukupnog troška. Na primjer, imamo tri ili četiri puta kopanje, tu je folija, kapajuća traka, tri vagona stajnjaka i 500 kilograma umjetnog gnojiva, to su samo neki od troškova ulaganja. Kada se sve stavi na papir, vidi se da za jedno jutro treba oko 5.000 eura ulaganja. Ima prednosti uzgoja paprike u pijesku: ako je kišna godina, onda je pijesak dobar jer brzo upija vlagu te ne dolazi do truljenja i bolesti u paprici. Kada je ovako sušna godina, onda smo u problemu jer se pijesak više zagrije, paprika bude ispečena s oštećenim vrhovima, za razliku od one u crnoj zemlji. Ljudi se opredjeljuju polako za povrće ovdje u Tavankutu jer je voćarstvo potpuno propalo. Jabuke se vade sve više, jednostavno deset godina je cijena jabuke 30 dinara, dok je u prodavaonici ista ta jabuka 120 dinara; neće više ljudi da rade za te novce. Paprika je možda najteža za uzgoj jer svaki dan ima nekih promjena. Ako ne odeš svakoga dana na njivu i provjeriš, može biti opasno. Mogu se pojaviti neki virusi, bakterioze, kukci, polijeganje rasada. Najgore je to što postoje bolesti protiv kojih nema lijeka. Pojavile su se prije par godina, ne znamo je li im uzrok klima ili su u pitanju neki kukci, jednostavno na paprici nema ploda ni pomoćnih grana, samo lišće. Bakterioze se tretiraju lako, one nisu problem jer se može i preventivno raditi. Vлага i visoka temperatura su uzročnici bolesti«, govori Balažić.

Plodored jedan od problema

Još jedan problem s kojim se Stipan susreće je ponovljena proizvodnja jer zemlji fali plodored. Kaže kako bi svake tri godine trebalo promijeniti kulturu, jer se pojavljuje sve više kukaca i bolesti te će u nekom momentu morati odustati od sadnje.

»Najbolje je posaditi papriku na njivu gdje prije nije bila. U tom slučaju, ako se sve uradi kako treba, ne može se omanuti. Ove godine uzeo sam jednu njivu u zakup i tamo mi je najbolje uspjela paprika, iako sam na svakoj njivi sve jednako radio. Na njivi gdje mi je paprika šest godina, najslabiji je rod. Problem je što ne možemo uvijek mijenjati plodored budući da je to izuzetno skupo. Svaka njiva mora imati svoj bunar i struju. Imam elektroničko navodnjavanje putem aplikacije na mobitelu jer i čovjek koga bih u suprotnom morao angažirati košta oko 60 tisuća dinara. Moram imati i drugu smjenu jer se paprika dva puta dnevno navodnjava. Kada sam sve izračunao, više mi se isplati staviti elektroničko navodnjavanje jer mi ono ostaje zauvijek. Stalno se mora pratiti i ulagati, a takvo navodnjavanje za jednu parcelu košta 5.700 eura, plus trošak bunara koji sa

strujom košta 6.000 eura. To znači da se ne može samo tako promijeniti parcela i plodored, jednostavno prevelika su ulaganja«, rekao je Balažić.

Suradnja s Podravkom

Stipan nam otkriva kako mu je cilj za iduću godinu suradnja s *Podravkom*.

»Ove godine imamo probnu suradnju, a od sljedeće godine želim svu papriku prodati njima. Dogovorili smo se oko uvjeta proizvodnje po standardima koje oni zahtijevaju, kako bi paprika bila zadovoljavajuća za tržište u Europskoj uniji. Suradujemo s hladnjačom i zadrugom *Vočko*, oni su naša lokalna zadruga, moramo se držati skupa i međusobno se pomagati. Kćerka je ranijih godina sudjevala na natječaju Pokrajinskog fonda za mlade i dobila je sredstva za četiri plastenika za proizvodnju rasada, to nam je bilo izrazito korisno. Pokušat ćemo aplicirati na neke natječaje kako bismo mogli kupiti i novi traktor, jer nam je stari postao boljka. U budućnosti nećemo povećavati proizvodnju paprike, dapače, čak ćemo ju možda i smanjivati«, zaključio je Stipan Balažić.

Ivan Ušumović

Skupština HKC-a *Bunjevačko kolo* u Subotici

Više posla, manje novaca

Redovita godišnja skupština Hrvatskog kulturnog centra *Bunjevačko kolo* iz Subotice održana je 17. rujna u dvorani Centra. Izvješće za protekli period, te planove za naredni iznijeli su predsjednik HKC-a *Bunjevačko kolo* i programski ravnatelj **Lazar Cvijin**, te predsjednik Izvršnog odbora *HKC-a* **Marinko Katić**.

Izvješća su podnijeli i voditelji odjela, govoreći o stanju i izazovima. Najbrojniji odjel i kako su ga mnogi ocijeni-

Dramskog odjela **Marijan Kiš**, voditeljica Likovnog odjela **Dijana Suturović**, voditelj *Kluba* **Vlatko Vidaković** i novi voditelj Književno-teatarskog kružoka **Zoltan Sič**.

Zanimljiv je podatak da HKC *Bunjevačko kolo* na godišnjem nivou ima i sudjeluje u oko 50 manifestacija, što ga svrstava u najaktivnije, pa i najbrojnije udruge. Po riječima Lazara Cvijina najveći problem *Kola* jeste prostor, koji je u vlasništvu države i trenutno su u tijeku pregovori

i razgovori s ministrom **Tomislavom Žigmanovim**, a sljedeća faza je dokumentaciju predati Republičkoj direkciji za imovinu. Osnovni cilj uprave HKC-a je promijeniti status iz »zakupnici« u »korisnici« i time dugoročnije riješiti pitanje prostora, a samim time i mogućnost ulaganja i rješavanja krućijalnih problema ove stare zgrade. Kako je istaknuo, ovdje se očekuje i podrška hrvatskih institucija.

Kada su u pitanju financije, *Kolo* sada posluje »onako kako može«, ali ono najvažnije jeste da je završni račun u plusu. Problem oko financiranja je uvijek prisutan, a osobito jer je proteklih godina putem natječaja

dobiveno manje novaca nego ranijih godina, što za rad odjela predstavlja ozbiljan problem. Kako je Cvijin napomenuo, a voditelji se složili, nikome nije cilj praviti nove udruge i dijeliti se, nego ostati i skupa raditi, a nadaju se da će i u hrvatskoj zajednici biti sluha za to.

H. R.

li »srce« Centra jeste folklorni odjel čiji je voditelj **Marin Jaramazović**, i koji ima svoju konstantu kada je u pitanju broj djece i mladih. U ovaj odjel, osim samih folklorasā raspoređenih u pet skupina, spadaju i orkestar, te ženska pjevačka skupina *Prelje* koja je u proteklom periodu imala i samostalnih nastupa. Izvješća su podnijeli i voditelji

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata

Znanstveno-stručni skup *Hrvati u Boki*

Sutra (subota, 21. rujna) u Naftaškoj menzi u Boki bit će održan stručni skup *Hrvati u Boki*. Početak je u 11 sati. Četnaest autora i koautora iz Hrvatske i Srbije za skup je prijavilo i dostavilo deset znanstveno-stručnih radova koji obuhvaćaju teme iz područja povijesti, geografije, gospodarskog razvoja, sociologije, etnologije, književnosti, onomastike, jezika i drugih znanstvenih i stručnih područja. Na skupu će biti prezentirano niz novih i do sada nepoznatih detalja iz života i povijesti Boke i posebno iz života hrvatske zajednice u Boki.

Hrvatska zajednica je u Banat, pa tako i u Boku, masovnije došla krajem 18. stoljeća. Osnovni razlog dolaska je bila reorganizacija Vojne krajine zbog koje je bečki

dvor oduzeo Hrvatima zemljišta na području Pokuplja i dao u zamjenu svoja imanja u Banatu. Od tada hrvatska zajednica zajedno s ostalim narodnim zajednicama pridonosi gospodarskom, kulturnom i inom razvoju Banata pa tako i Boke koja je tada bila u vlasništvu zagrebačkog biskupa.

Organizator skupa je Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice a potporu daje i Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske. Predsjednik programskog odbora je prof. dr. sc. **Vladimir Čavrak** sa Sveučilišta u Zagrebu. Nakon održavanja skupa predviđeno je tiskanje zbornika radova.

H. R.

Gastro fest u Hrtkovcima

HRTKOVCI – Hrvatsko kulturno društvo *Dr. Nikola Dogan* iz Hrtkovaca organizira sutra (subota, 21. rujna) manifestaciju pod nazivom *Gastro fest*. Gastronomska manifestacija, koja se priređuje prvi puta, bit će održana u dvorištu župe sv. Klementa (Karađorđeva 1) u Hrtkovcima. Okupljanje sudionika je u 11 sati. Tijekom kuhanja sudionike će zabavljati tamburaši, a nakon kuhanja će od onoga što ekipe sudionika pripreme biti poslužena večera.

Cilj manifestacije je da se prikaže pripremanje jela i hrane s područja Srijema, Bačke, Banata i Slavonije. Ekipe se mogu prijaviti na broj telefona 063/174-31-78 ili na e-mail: hkdniokoladogan@gmail.com

Likovna kolonija u Bezdanu

BEZDAN – HUG *Bezdanska marina* organizira šestu po redu likovnu koloniju u Bezdanu. Kolonija će biti održana sutra (subota, 21. rujna) na ranču *Fleš*. Održavanje kolonije podupri su Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice i Grad Sombor.

Jesenje prelo u Surčinu

SURČIN – Hrvatska čitaonica *Fischer* organizira manifestaciju *Jesenje prelo u Surčinu* koja će biti održana u nedjelju, 22. rujna, u porti crkve Presvetog Trojstva (Vojvođanska 283) u Surčinu. Početak je u 18 sati.

Festival bunjevački pisama u Subotici

SUBOTICA – 24. *Festival bunjevački pisama* bit će održan u iduću nedjelju, 29. rujna, u dvorani Tehničke škole *Ivan Sarić* u Subotici. Na festivalu će biti izvedene nove autorske pjesme pisane u duhu glazbe bunjevačkih Hrvata. Ulaznice po cijeni 350 dinara mogu se

kupiti u Tamburaškoj kući (Vladimira Gortana 23) ili rezervirati putem telefona 063/808-78-36. Također, moći će se kupiti i na ulazu pred koncert. Početak je u 19 sati. Organizator je HGU *Festival bunjevački pisama*.

Festival tradicijskog pjevanja u Subotici

SUBOTICA – HKC *Bunjevačko kolo* organizira VII. Međunarodni festival tradicijskog pjevanja koji će biti održan u subotu, 5. listopada, u Velikoj dvorani Centra u Subotici. Festival je natjecateljskog karaktera, a odluku o dodjeli nagrada i specijalnih priznanja donosi stručni žiri. Početak je u 18 sati.

Dani hrvatske knjige i riječi u Subotici

SUBOTICA – Organizacijski odbor 23. po redu *Dana hrvatske knjige i riječi – dana Balinta Vujkova* na svom je sastanku 13. rujna donio odluku da se ove godine umjesto nagrade za životno djelo *Balint Vujkov Dida* istoimeno priznanje dodijeli **Zlatku Romiću**, izborniku edicije *Izabranih djela Balinta Vujkova* od osam knjiga.

Ovogodišnji *Dani* bit će priređeni od 10. do 12. listopada s više programa, među kojima će biti stalni programi, kao što su Književni salon, *Narodna književnost u školi*, program za srednjoškolce, Multimedijalna večer i okrugli stol s temom očuvanja nema-

terijalne kulturne baštine hrvatske i drugih manjinskih zajednica u Srbiji.

Kao i prethodnih godina, u pripremi su novi naslovi, osma knjiga u ediciji *Izabrana djela Balinta Vujkova* i zbornik radova sa stručnog skupa u okviru prošlogodišnje manifestacije.

Uz Hrvatsku čitaonicu Subotica, suorganizatori manifestacije su Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i Gradska knjižnica Subotica uz potporu Hrvatskoga nacionalnog vijeća.

Lira naiva okupila pučke pjesnike u Petrovaradinu

Glas(ovi) susreta

Lira naiva je ove godine okupila 26 autora i autorica iz Vojvodine i Hrvatske, a ovom prigodom predstavljena je i nova knjiga izabranih stihova koja nosi naslov Glas susreta

Susret hrvatskih pučkih pjesnika *Lira naiva*, 22. po redu, održan je ove godine u Petrovaradinu (nedjelja, 15. rujna), okupivši tridesetak autora i autorica iz Vojvodine i Hrvatske. Pjesnici su se družili u Vatrogasnom domu, uz kazivanje vlastitih pjesama i razmjenu literarnih iskustava. Na pjesničkoj večeri predstavljena je i nova knjiga izabranih stihova koja se tradicionalno tiska za svaki susret. Ove godine ona nosi naslov *Glas susreta*, a u zbirci su odabrani stihovi 52 autora. Izbor je sačinila i pogovor napisala **Klara Dulić Ševčić**, a knjigu je uredila **Katarina Čeliković**.

Prije pjesničkog susreta sudionici su imali priliku upoznati dio petrovaradinske baštine od značaja za hrvatsku zajednicu – rodnu kuću odnosno Spomen dom bana Josipa Jelačića (gdje im je domaćin bio koordinator Hrvatskog nacionalnog vijeća za rad Spomen doma **Goran Kaurić**) i crkvu sv. Jurja.

Ljubav i duhovnost

Pjesnici *Lire* imaju različita tematsko-motivska polazišta, kao i različite izričaje. Ipak, tema koja prevladava je ljubav: ljubav prema voljenoj osobi, zavičaju, prirodi ili naslijeđu, precima i potomcima. Njihova je lirika često i duhovnog sadržaja. Kako je i ove godine istaknuto,

jedan od ciljeva susreta je očuvanje hrvatskoga jezika i govora (bunjevački, šokački), ali i kulturnog i vjerskog identiteta vojvođanskih Hrvata.

»Ovdje se ne gleda kvaliteta već želja autora za stvaranjem, često i očuvanjem materinskoga govora. Lijepo je biti u Petrovaradinu koji je umjetničko gnijezdo, tu su, među ostalim, živjeli i stvarali **Stanislav Preprek** i **Franjo Štefanović**, tu živi književnica **Jasna Melvinger**. Ove godine na susretu imamo desetak pjesnika manje, neki su već stariji pa ne mogu doći, ali se u zbirci nalaze stihovi 52 autora. Na početku je *Lira naiva* zamišljena kao susret pjesnika iz Vojvodine, ali su nam se vremenom pridružili i pjesnici koji su podrijetlom iz ovih krajeva a žive u Hrvatskoj, a potom i drugi pjesnici iz Hrvatske, od Slavonije do Poreča«, kaže organizatorica susreta *Lira naiva* i utemeljiteljica Hrvatske čitaonice Subotica Katarina Čeliković.

Povratak zavičaju

Ovogodišnji gost pjesnik *Lire naive* bio je **Zvonimir Nemet** iz Dugog Sela (Hrvatska) podrijetlom iz Srijema (Indije). Nemet kaže kako je pisati počeo kasno, u 61. godini života. Bilo je to prije jedanaest godina a danas iza sebe ima već 22 knjige.

»Kako sam 1991. odselio u Hrvatsku, prvo sam pisao o rodnom kraju, Srijemu, to su bile neke emocije u meni nagomilane. Nakon toga pisao sam poeziju iz ženskog kuta, u ženskom licu, da progovorim kako ja smatram da se one osjećaju. Tamburaši iz glazbene škole u Dugom Selu uglazbili su neke moje pjesme«, kaže Nemet.

Jedna od sudionica ovogodišnje *Lire* **Verica Bilbija** rođena je u Čereviću, a u Subotici živi već pedeset godina. Od 2011. sudjeluje na ovoj pjesničkoj manifestaciji gdje s radošću susreće svoje, kako sama kaže, srodne duše.

»Ja sam Sremica, a danas smo u Srijemu. Nostalgija me veže za odrastanje pokraj Dunava, pjesmu o tome sam pročitala večeras. Na obalama Dunava sam prohodala, kad djevojčurak rijeku preplivala, tamo sam se prvi put poljubila. Izlazak i zalazak sunca, 'crvene kugle' na Dunavu riječima se ne mogu opisati. Poznajem i Frušku goru, njezine šume, bregove... Uvijek sam voljela lijepu riječ, pisanu ili izgovorenu«, kaže Bilbija.

Denis Kovač je Monoštorac koji živi u Zagrebu. Piše na standardnom hrvatskom jeziku, ali i na zavičajnoj šokačkoj ikavici.

Zvonimir Nemet

»Emocija je ključ našeg postojanja, a ne materija. Kako *Lira naiva* ima dobru emociju volim doći na ove susrete. Teme o kojima pišem su različite, kad mi dijete previše koristi mobitel napišem anti mobitel pjesmu, kad dolazim na *Liru naivu*, napišem nešto o ovim susretima«, kaže Kovač.

Česta sudionica susreta je **Ruža Silađev** iz Sonte koja stvara na lokalnoj šokačkoj ikavici.

»Na *Liru naivu* dolazim od 2008. godine. Ova manifestacija promovira govore, lipu rič koja se gubi. Kroz moje pisme najčešće se prožimaju događaji, ljudi i običaji i divan iz Sonte«, kaže ona.

Organizatori *Lire naive* su Hrvatska čitaonica i Katoličko društvo **Ivan Antunović** iz Subotice a domaćin susreta bio je petrovaradinski HKPD **Jelačić**.

D. B. P.

Dramska radionica KTK-a »Svjesnost: impuls, tijelo, prostor, igra«

Prava i zdrava glumačka terapija

»Uz silovit ritam radionice, koji nam je Stjepan od početka nametnuo, do same konačnice trećega dana, ovo je bila jedna vrsta profesionalnog osvježavanja. Rekao bih, prava i zdrava glumačka terapija na potpuno nov način«, istaknuo je voditelj KTK-a Zoltan Sič

Književno teatarski kružok (KTK) HKC-a *Bunjevačko kolo* prvi put je organizirao dramsku radionicu pod nazivom »Svjesnost: impuls, tijelo, prostor, igra«. Stari i novi članovi trupe su tijekom tri dana – od 13. do 15. rujna, u maloj dvorani, imali mogućnost dodatno se educirati i poraditi na glumačkoj kvaliteti, osobnom izričaju na sceni, impulsu tijela koji se treba osluškivati i na njega reagirati, upoznavanju sa scenskim prostorom, improvizacijom i međusobnom interakcijom.

Snaga i važnost impulsa

Dramsku radionicu vodio je **Stjepan Bešlić** iz Đakova koji je završio prijediplomski studij glume i lutkarstva na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku. Trenutno sudjeluje u stvaranju osječke *Cabaret scene*, bavi se video performansom, vodi plesne treninge u dva plesna kluba i izučava razne glumačke i umjetničke metode te ih primjenjuje u svom radu.

»U posljednjih nekoliko godina išao sam na puno radionica – glumačkih, plesnih, prostornih, jako puno improvizacijskih. Ovu sam napravio kao sukus svih tih radionica na kojima sam bio i izdvojio nešto što je po meni jako bitno za glumca, za scenu, za cijelu predstavu, a najviše za glumačko tijelo, za nešto što je sam glumac iznutra, a to je taj impuls. Odnosno, kako ući na scenu s impulsom, kako odraditi stvari na sceni s tim impulsom, kako ga prepoznati, kako reagirati na njega, što je akcija, što je reakcija, kako možemo jedni drugima zadavati impulse na sceni, kako to zapravo može biti vrlo zabavno, zanimljivo i kako može osvježiti scenu, glumca, predstavu. A impuls je zapravo osjećaj iznutra, to je osjećaj koji zahtijeva otvorenost, ali isto tako i posvećenost. Zahtijeva da se usredotočimo, da ga možemo osjetiti, prepoznati i kanalizirati u svrsishodnu radnju. Taj impuls postoji u svima

nama, samo ga treba osvijestiti i osloboditi«, pojasnio je Stjepan Bešlić te dodao:

»Jako mi se sviđa entuzijazam ovih ljudi, dosta su otvoreni i spremni su prihvatiti nešto novo, a to je jako bitno za bilo što u kulturi. Stvarno je bilo gušt ovdje raditi i nadam se da je ovo samo početak jedne suradnje«.

Voditelj KTK-a **Zoltan Sič** izrazio je zadovoljstvo održanom radionicom koja im je, kako kaže, ponudila profesionalno osvježavanje.

»Izuzetno sam zadovoljan kako smo za tri dana dramske radionice uspjeli pokrenuti novi impuls u glumačkoj postavi KTK-a. To se postiglo kroz vježbe promatranja scene, samosvjesnosti, reagiranja kroz impuls, promišljanja o pokretu, pravilnog disanja, poigravanja predmetima, improvizacije, konekcije između članova scene, zvuka, pjesme... Uz silovit ritam radionice, koji nam je Stjepan od početka nametnuo, do same konačnice trećega dana, ovo je bila jedna vrsta profesionalnog osvježavanja. Rekao bih, prava i zdrava glumačka terapija na potpuno nov način«, istaknuo je Sič dodajući kako je atmosfera bila kreativna, radna, vesela, ponekad fizički zahtjevana, ali veoma motivirajuća.

»Vježbe individualnog otvaranja su u početku nailazile na, kod nekoga jači, a kod nekoga slabiji otpor, ali kada se ta prva barijera sruši, a često je ona u nama samima, tada za glumca samo nebo može biti granica. Kako je Stjepan rekao: 'U glumi i na sceni u kazalištu ne postoji ništa što se ne može ostvariti. Samo maštajte!'«

Zoltan Sič dodaje kako je ovo tek početak i da im je plan organizirati radionice nekoliko puta godišnje, a sve s ciljem nadogradnje i podizanja kvalitete, kako svoje glumačke, tako i budućih predstava.

»U KTK-u imamo sjajnu glumačku ekipu. Svi smo amateri, s više ili manje glumačkog iskustva, ali se trudimo raditi kao profesionalci. Nama je ta razina izuzetno

bitna, i ispod nje nećemo ići. Vježbali smo u prostorijama HKC-a jer smo imali potporu **Lazara Cvijina**, programskog direktora *Kola*, koji je razumio važnost ovakve edukacije. Mi i dalje radimo najviše se oslanjajući na vlastite resurse, iznalazeći rješenja (štapom i kanapom) koja su ponekad na granici kreativnosti ali ne posustajemo. KTK je udario temelje jednog sasvim novog pristupa sceni na hrvatskom jeziku u Subotici, želimo biti moderno kazalište, bez ograničenja i baziranja samo na tradicijske teme, već balansirajući s veoma hrabrim iskoracima s novim pjesnicima i djelima. Poslije pet godina postojanja KTK-a, sada više nismo na temeljima, popeli smo se na prvi stepenik i strpljivo čekamo da nam se vrata otvore. Idemo korak po korak, naše vrijeme tek dolazi«, ističe voditelj KTK-a Zoltan Sič.

Dojmovi starih i novih članova

Održavanje dramske radionice predložila je članica KTK-a **Katarina Ivanković Radaković**, koja se već oko deset godina amaterski bavi glumom, u početku u okviru dramske sekcije HKC-a, koju je vodila **Nevena Mlinko**. Na njenu je ideju i inicijativu došao i Stjepan Bešlić.

»Dugo sam razmišljala kako bi bilo dobro da se napravi neka dramska radionica jer tog nema mnogo kod nas. Preko drugarice **Hane** koja u Osijeku studira glumu upoznala sam Stjepana i pomislila da bi možda on mogao održati takvu radionicu, na što je pristao. Smatram da su ovakve radionice veoma potrebne i korisne jer nam je Stjepan pokazao totalno drukčiji pogled na kazalište, na sam rad na liku, na samom sebi. Uvijek se fokusiramo na tekst, a na ovoj radionici smo vidjeli što sve zapravo naše tijelo može i koliko je važan taj impuls. Amaterskim skupinama ovo je jako korisno jer se još više razvijamo i bit ćemo kvalitetniji«, navodi Katarina.

Marijan Rukavina, subotički gimnazijalac, član KTK-a: »Ovo mi je druga godina u KTK-u, više puta sam bio ispomoć u njihovoj predstavi *Avaške godine*, a uključen sam i u obnovu *Salona mame Tereze*. Što se tiče radionice, u početku je bilo možda čak i neugodno dok se nisam prilagodio ali vremenom je sve išlo lakše. Zavis i od vježbe koliko ću se lakše opustiti, bila je jedna gdje mi je probuđena iskrena emocija pa je bilo malo teže. Sviđa mi se i dobro mi je«.

Marta Vukmanov Šimokov, učenica 8. razreda, buduća članica KTK-a: »Prvi put sam ovdje u KTK-u, prije sam bila članica dječje dramske sekcije HKC-a. Želja mi je

da jednom imam ozbiljniju ulogu u nekoj predstavi ove skupine. Bile su neke teže vježbe koje sam mislila da neću znati uraditi, ali kada su mi objasnili, probala sam i uspjela. Sviđa mi se ovo jer se vježbe razlikuju od onih koje sam do sada radila i zanimljivo je vidjeti i naučiti nešto novo«.

I. P. S.

100 godina Beogradske nadbiskupije

Kardinal Parolin: Poziv na još veću suradnju

Svečanim misnim slavljem koje je u katedrali Uznesenja Blažene Djevice Marije u Beogradu predvodio državni tajnik Svete Stolice kardinal **Pietro Parolin** Beogradska nadbiskupija proslavila je 100. obljetnicu uspostavljanja. Kardinal Pietro Parolin prenio je pozdrav i blagoslov pape **Franje**, objavila je IKA.

»Kršćanska nada otvara nam oči da vidimo dobro čak i kad nam se čini da zlo prevladava«, kazao je kardinal Parolin i dodao da nas kršćanska nada hrabri »da sudjelujemo u izgradnji svijeta u bratstvu i miru, čak i kada se čini da se ne isplati raditi na tome«.

Istaknuo je da je Beogradska nadbiskupija preko Caritasa u teškim trenucima rata, poplava, migrantske krize svje dočila da ima srce i milosrđe.

»Činjenica da se broj vjernika značajno smanjio ne treba biti opravdanje za zanemarivanje naše posvećenosti, već poziv na još veću suradnju koristeći svoje talente i moliti se Gospodinu koji je dobar i nikada ne napušta svoje stado«, poručio je kardinal Parolin.

Beogradski nadbiskup **Ladislav Német** istaknuo je da je Beogradska nadbiskupija nastala u vremenima nimalo lakim ni za svijet, ni za Europu, ni za tadašnju državu Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca na intenciju katolika u Beogradu da dobiju svoju mjesnu Crkvu. U izjavi za medije

nadbiskup Német je istaknuo da je današnji jubilej pogled kroz povijest kako bi se podsjetili što su njegovi prethodnici na čelu Beogradske nadbiskupije radili proteklih 100 godina.

Misnom slavlju prisustvovali su predstavnici drugih vjerskih zajednica, diplomatskoga kora, predsjednica IO HNV-a **Karolina Bašić**, te politički vrh Srbije na čelu s predsjednikom **Aleksandrom Vučićem**. Čestitajući 100. obljetnicu uspostave Beogradske nadbiskupije Vučić je putem Instagrama, među ostalim, napisao:

»Nadbiskupija je tijekom svog postojanja odigrala ključnu ulogu u očuvanju kulturnog i duhovnog identiteta katolika u našoj zemlji. Uz poštovanje i zahvalnost na doprinosu iz-

Proštenje i 100. obljetnica crkve Uzvišenja sv. Križa u Somboru

Stoljeće opstojnosti

Župna crkva Uzvišenja sv. Križa u Somboru 14. rujna, uz prisustvo velikog broja vjernika, proslavila je 100. obljetnicu i župno proštenje. Blagdansku svetu misu predvodio je biskup Subotičke biskupije **Franjo Fazekas** koji je među ostalim rekao:

»Križ je znak ljubavi i simbol Isusove patnje i smrti što je podnio za sve nas. Uvijek kada pogledamo na križ nađemo utjehu i snagu u svim našim bolima i teškoćama«.

»Crkva je izgrađena prije sto godina za potrebe pobožnosti u korizmi, a tijekom šezdesetih godina prošlog stoljeća postojala je ideja da se oduzme Katoličkoj crkvi. Tada ju je Biskupija proglasila samostalnom župom. Zajednica je relativno mala i 20 posto Grada Sombora i salaša pripada ovoj župi. Iako smo mala zajednica, možemo reći da je zajednica živa«, kazao je župnik vlč. **Josip Štefković**.

Prvobitni stil i izgled u kom je sagrađena nekadašnja kalvarijska kapela nije sačuvan. Povijesni podaci govore da je u Somboru 1764. godine na Bezdanskom putu izgrađena barokna kalvarijska kapela, a ujedno i kalvarijske šćacije, koja je bila među prvim na ovom području i to zahvaljujući franjevcima. Budući da su se vremenom oko

nje gradile kuće ona je srušena 1924. godine i pored groblja sv. Roka započeta je gradnja nove kalvarijske kapele.

»Ova kapela građena je u stilu modernizma, karakterističnom za početak XX. stoljeća. Imamo sačuvana dva takva sakralna zdanja. To je kapela u Somboru i Lemešu. Dijelovi stare barokne kalvarijske kapele prenijeti su u ovu kapelu. Problem je bio s izgradnjom jer je to bio jedan novi stil, s novima materijalima, građevinskim pothvatima koji baš nisu bili uspješni i godinama se kapela obnavljala. Kapela je imala tri nivoa. Nivo ukopan u zemlju, gdje su izgrađene kripte, nivo nad zemljom gdje je formiran prostor za kapelu i nivo iznad kapele koji je bio dostupan stubištem, otvoren, nenatkriven, s postajom križnog puta i s tri križa. Stalno je prokišnjavalo, propadalo i zbog toga se izgradnja produljila, gornji dio je skinut i postavljen je krov. Zbog toga je izgubljen lijepi autentičan izgled kapele koji se može vidjeti na starim fotografijama«, kazao je vlč. **Gabor Drobina**.

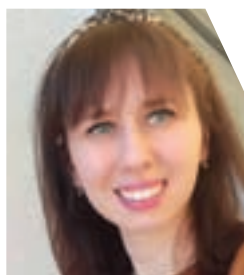
Z. V.

gradnji dijaloga i suradnji između vjerskih zajednica, značaj ovakvih jubileja prilika je za jačanje zajedništva i solidarnosti među svim građanima Srbije.»

Sutradan Kardinal Pietro Parolin sastao se s predsjednikom Vučićem, a na sastanku je razgovarano o održavanju političkog dijaloga na svim razinama, kao i suradnji Srbije s Rimokatoličkom crkvom koja je, kako je naveo Vučić, »dobra, uz obostrano uvažavanje i nastojanje da se i dalje unaprijedi«. »Naveo sam da je Srbija opredijeljena da nastavi njegovati i unaprjeđivati konstruktivne odnose sa Svetom Stolicom, budući da dijelimo poglede na mnoga međunarodna pitanja, prije svega zaštite kršćana i kršćanskog naslijeđa, kao i unaprjeđenje ljudskih prava«, objavio je Vučić na Instagramu gdje među ostalim piše: »Visoko cijenimo principijelnu poziciju Svete Stolice po pitanju nepriznavanja jednostrano proglašene neovisnosti Kosova i razumijevanja za poziciju Srbije, koja je utemeljena na poštovanju međunarodnog prava. Razgovarali smo i o ostalim temama od obostranog interesa«, naveo je Vučić.

Foto: IKA

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Ljudska povijest je, nažalost, obilježena ratovima i sukobima raznih vrsta. Kao da nismo ništa iz povijesti naučili, bjesne ratovi u svijetu, ljudi pate, žive u strahu i neizvjesnosti. I čovjek se stalno pita zašto je tako.

Nije čovjekova težnja za mirom samo u želji da ne bude rata, nego i u težnji za vlastitim mirom, u težnji za odsustvom sukoba koji se među ljudima javljaju na dnevnoj razini. To je prvi mir koji čovjek želi: nedostatak sukoba u svojoj svakodnevici. Zato nas Isus poziva da budemo mirotvorci, najprije mirotvorci u svojoj sredini. Kada bi tako ljudi činili, onda bi izostali i ovi veći sukobi koji dovode do ratova. No, nekad su napasti snažnije, grijesi jači, te nas sprječavaju da postanemo mirotvorci, već i sami izazivamo sukobe. O tome nam govori apostol Jakov u svojoj poslanici (usp. Jak 3,16 – 4,3).

Izvor sukoba

»Gdje je zavist i svadljivost, ondje je nered i svako zlo djelo« (Jak 3,16), kaže sv. Jakov, a što već i sami iz iskustva znamo. Zavist je jedna od sedam glavnih grijehova, ona navodi čovjeka na druge grijehe. A znamo da grijeh remeti odnos čovjeka i Boga, kao i ljudi međusobno. Zavist i svadljivost su prvi rušitelji mira za kojim čeznemo. Onaj tko se nije uspio oduprijeti ovim dvjema slabostima, ne samo da narušava tuđi mir, nego i vlastiti. Jakov također piše: »Odakle ratovi, odakle borbe među vama? Zar ne odavde: od pohota što vojuju u udovima vašim?« (Jak 4,1), te nastavlja: »Žudite, a nemate; ubijate i hlepate, a ne možete postići; borite se i ratujete. Nemate jer ne istete. Istete, a ne primete jer rđavo istete: da u pohotama svojim potratite« (Jak 4,2-3). Čovjek suviše predan ovom životu postaje pohlepan, nije mu ništa dovoljno: nije mu dosta novca, nije mu dosta privilegija, nije

Mirotvorci

mu dosta časti, još bi prvih mjesta, još bi užitaka, još bi slave... Što više ima, to bi više htio. Pohlepa i zavist idu ruku pod ruku. Zavisti drugima na onome čega bi on htio više, pa ga zavist i pohlepa vode i u ostale grijehe usmjerene protiv drugog čovjeka. Tako, potaknut nemirima zbog svoje sve veće pohlepe, narušava mir s drugim ljudima, donosi razdore i svađe, izaziva sukobe. Što je moćniji i utjecajniji to su sukobi koje izaziva veći i utječu na više ljudi.

Kako molimo?

Pohlepima i zavidnima molitva ostaje neuslišana, jer Bog blagoslivlja one koji žude za njegovim kraljevstvom, koje se ne postiže ni čašću, ni slavom, ni moći, ni bogatstvom, nego čistim i iskrenim srcem koje Boga traži u ljubavi i poniznosti, koje se stavlja na raspolaganje Božjoj volji. Bog poznaje ljudsko srce i ništa mu nije skriveno. On zna sve naše želje, poznaje motive duboko skrivene iza naših molitava. Zato nije da nas Bog ne čuje kada nešto molimo, nego su naše molitve potaknute pogrešnim motivima, ponekad suviše orijentirane na zemaljska dobra, na užitke, te bi nas njihovo uslišanje dovelo u nove grijehe, potaknulo veće zavisti i sukobe.

Bog želi od nas da budemo mirotvorci, pa nas za to i odgaja. »A mudrost odozgor ponajprije čista je, zatim mirotvorna, milostiva, poučljiva, puna milosrđa i dobrih plodova, postojana, nehinjena« (Jak 3, 17). Mudrost je sve ono što od Boga dolazi. Tko se Bogu predaje i želi mu ugoditi, dobiva od njega milosti koje ga čine blagim, mirotvorcem, punim ljubavi za svoga bližnjega, on prestaje biti onaj koji zavisti već onaj koji se raduje sa svojim bratom. Kristov učenik treba biti poput svoga učitelja, ponizan vršitelj Božje volje, onaj koji donosi ljubav i mir tamo gdje ga Bog pošalje.

IN MEMORIAM

Tužna srca javljamo žalosnu vijest da je naš nikad prežaljeni suprug, ujak, šogor i tetak

**MARKO
TONKOVIĆ
(1936. –
2024.)**

preminuo poslije duge i teške bolesti dana 18. rujna 2024. godine u 89. godini života i u 61. godini braka.

Sprovod dragog nam pokojnika bit će danas, 20. rujna, u 15,30 sati na Senčanskom groblju.

Za njim tuguju supruga Đula, nećak Marko s obitelji, nećak Ivica s obitelji, šogori Blaško i Markuš s obiteljima, obitelj pokojnog šogora Jakova, kao i bliža i dalja rodbina i prijatelji.

Putevima predaka surčinskih Hrvata

Posjet Metkoviću i okolici

Među 270 Hrvata, koliko ih ima prema posljednjem Popisu stanovništva u Surčinu, žive i potomci doseljenih Dalmatinaca iz Metkovića i okolice koji su ovdje došli 50-ih godina

Hrvatska čitaonica *Fischer* iz Surčina protekloga tjedna organizirala je za svoje članove dvodnevno putovanje u kraj otkud su se doselili Hrvati u Surčin – Metković i okolna mjesta. Putovanje je realizirano u

ih godina. Poslije Drugog svjetskog rata iz Metkovića su brojni stanovnici emigrirali u Europu i Argentinu i Brazil, a nekolicina mladića je krenula prema Beogradu i završila u Surčinu. Oni su u svom kraju pronijeli glas o dobrim uvjetima u Surčinu te su se za njima doselili i drugi.

Sada u Surčinu žive obitelji nasljednici **Ante Čotića, Ante i Vinka Dominikovića, Maše Dominiković, rođene Španić, udove Filipa Dominikovića, Kleme Družijanić, Mijoča**. Najbrojniji su Dominikovići kojih ima šest obitelji, Čotića tri, Mijočevih dvije te Družijanića dvije.

Pozla gora

Dvadesetak članova *Fischera* u Metkoviću je dočeka rođak sada surčinske obitelji Dominiković, vlč. **Petar Krstičević** koji ih je vodio do Pozle gore, mjesta otkud je dio potomaka surčinskih Hrvata.

»Odmah iza ovog mjesta je granica s Bosnom i Hercegovinom. Na okolnim brdima su živjela plemena s prezimenima Dominiković, Antići, Mijoči, Grmoje, Vladimir, Krstičevići... Pozla gora je imala oko 700 stanovnika, no svi su raselili te sada ima oko 30. Do 1975. godina crkva i groblje su se nalazili na brdu preko puta groblja. Kako se većina mladih odselila u Metković, Austriju, Njemačku, stari su odlučili napraviti novo groblje i crkvu u dolini ispred samoga mjesta. U Metkoviću živi 200 ljudi iz Pozle gore koji svoje pokojnike pokapaju na ovom groblju. Ovdje je bio slobodan teritorij kroz koji je bio put kojim su Turci išli na more trgovati s Mlečanima. Tu su bili i hajduci koji su napadali karavane pa su Turci goru iznad sela prozvali Zla gora. Ima naznaka da su već u 16. stoljeću ispod ove gore doselile izbjeglice iz Bosne i Hercegovine koji su osnovali selo i nazvali ga Pozla gora (Pod zla gora). Prilikom izgradnje autoceste nađene su iskopine u brdu te je put zbog toga spušten niže. U vrijeme Turaka hrvatska kraljica **Katarina** je s pratnjom išla u Rim tražiti pomoć. U Dubrovniku je godinu dana čekala dozvolu za odlazak u Vatikan te su ljudi iz njezine pratnje gubili strpljenje i počeli se naseljavati tu iza brda, a kasnije se spuštali u dolinu – to su obitelji Vladimir. Ovdje u okolici sve što vidite bilo vam je plodno tlo, tu su mještani gajili stoku (ovce, koze, kokoši) i imali su vrtove i vinograde«, govorio je vlč. Krstičević.

Surčinci su u crkvi posvećenoj Maloj Gospi u Pozloj gori imali misu te obišli groblje.

sklopu projekta »Putevima predaka« koji *Fischer* provodi treću godinu zaredom uz podršku Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Među 270 Hrvata, koliko ih ima prema posljednjem Popisu stanovništva u Surčinu, žive i potomci doseljenih Dalmatinaca iz Metkovića i okolice koji su ovdje došli 50-

Pozla gora

Glavica, Kobiljača i Otrića

Zahvaljujući domaćinu **Anti Dominikoviću**, čiji rođaci također žive u Surčinu, obišli su i obližnja naselja Glavica, Kobiljaču i Otriće otkud dio Surčinaca vodi porijeklo te posjetili pojedine njihove rodne kuće. Dominiković je Surčincima govorio o povijesti svoje obitelji te objasnio otkuda veliko štovanje sv. Nikole, čiju sliku su Dalmatinci i poklonili surčinskoj crkvi 2000-ih.

»Što se tiče predaka moje obitelji Dominiković, oni su se prije 300 godina ispred Turaka doselili iz Imotskog ili Livanjskoga polja u Otriće. Jedni od prvih doseljenika na te prostore su Dominikovići, Španići i Antunovići. Stoku su gajili niže od u ovim predjelima (Glavica). Zauzeli su prostore i imali su imanja. Jedan od mojih predaka je gajio ovce, koze, krave imali su čak i konje. Nije sav prostor bio slobodan, prije nas tu su se doselili Mojići, Družijanići i Jakići. Svi su došli iz Bosne. Otrići kao zaštitnika slave sv.

Nikolu, a Dominikovići kada su se naselili na prostor Glavice su nastavili štovati ovoga sveca. Tako su slavljenje sv. Nikole ove obitelji prenijele i u Surčin gdje su ga slavili u svojim domovima. Poslije 2000. Dalmatinci su surčinskoj crkvi Presvetog Trojstva poklonili veliku sliku svog zaštitnika sv. Nikole. A naši susjedi su slavili sv. Mihovila – to su Krstičevići, Vladimiri, Vujinovići, Čente, Šimunovići, Droupuljići, Grmoje, Mijoći i Jakići. Svi svete su slavili Sente. To se slavilo po principu takozvanog svračanja. Kada je koja obitelj slavila svog sveca, onda je njima dolazila njihova rodbina u goste. Zajednički svetac koga smo mi svi slavili u crkvi je Mala Gospa«, rekao je Dominikanović.

Posjet Metković kraju Surčinci su završili večerom na kojoj su se susreli s dalmatinskom rodbinom, što je, kako ističu, bilo veoma dirljivo.

Na proputovanju do Metkovića i natrag Surčinci su posjetili Sarajevo, Mostar i Međugorje.

Katica Naglić

Pozla gora

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša, Služba za zaštitu okoliša i održivi razvoj, temeljem članaka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

**OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTJEVU ZA ODLUČIVANJE O POTREBI PROCJENE
UTJECAJA PROJEKTA NA OKOLIŠ**

Podnositelj zahtjeva »DESIGN OFFICE«, Braće Radića br. 12/1, Subotica, ovlašten od »METCOM GRADNJA« d.o.o., Sonje Marinković br. 27, Subotica, u ime investitora Grada Subotice i JKP »Vodovod i kanalizacija« Subotica, podnio je dana 3. 9. 2024. godine Zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na okoliš projekta: »Javni vodovod i kanalizacija u ulicama Trg cara Jovana Nenada i Celovečka«, na katastarskim parcelama br. 5477/6, 5475 i 5474 K. O. Stari grad, Subotica (46.10242°, 19.66479°), evidentiran u pisarnici Gradske uprave Subotica pod brojem IV-08/I-501-105/2024.

Uvid u podatke i dokumentaciju iz predmetnog zahtjeva može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu okoliša i održivi razvoj (Trg slobode 1, Gradska kuća, I. kat, soba 129), svakog radnog dana od 8 do 14 sati.

Zainteresirana tijela, organizacije i javnost u roku od deset dana od dana objavljivanja ove obavijesti mogu dostaviti mišljenja o potrebi procjene utjecaja predmetnog projekta na okoliš osobno ili poštom (Trg slobode br. 1, Subotica, Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša – Služba za zaštitu okoliša i održivi razvoj, I. kat, soba 129).

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša, Služba za zaštitu okoliša i održivi razvoj, temeljem članaka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

**OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTJEVU ZA ODLUČIVANJE O POTREBI PROCJENE
UTJECAJA PROJEKTA NA OKOLIŠ**

Podnositelj zahtjeva »DESIGN OFFICE«, Braće Radića br. 12/1, Subotica, ovlašten od »METCOM GRADNJA« d.o.o., Sonje Marinković br. 27, Subotica, u ime investitora Grada Subotice i JKP »Vodovod i kanalizacija« Subotica, podnio je dana 3. 9. 2024. godine Zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na okoliš projekta: »Izgradnja javne vodovodne mreže u Ulici Olge Penavin«, na katastarskim parcelama br. 1443, 1442 i 1451 K. O. Palić, Subotica (46.09285°, 19.76919°), evidentiran u pisarnici Gradske uprave Subotica pod brojem IV-08/I-501-106/2024.

Uvid u podatke i dokumentaciju iz predmetnog zahtjeva može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu okoliša i održivi razvoj (Trg slobode 1, Gradska kuća, I. kat, soba 129), svakog radnog dana od 8 do 14 sati.

Zainteresirana tijela, organizacije i javnost u roku od deset dana od dana objavljivanja ove obavijesti mogu dostaviti mišljenja o potrebi procjene utjecaja predmetnog projekta na okoliš osobno ili poštom (Trg slobode br. 1, Subotica, Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša – Služba za zaštitu okoliša i održivi razvoj, I. kat, soba 129).

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Službeni glasnik RS*, br. 72/09, 81/09-ispravak, 64/10, 24/11, 121/12, 42/13-US, 50/13-US, 98/13-US, 132/14, 145/14, 83/18, 31/19, 37/19, 9/20, 52/21 i 62/23) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

**JAVNA PREZENTACIJA
URBANISTIČKOG PROJEKTA**

Urbanističko-arhitektonske razrade lokacije za izgradnju ekonomskih objekata za smještaj poljoprivrednih proizvođača i strojeva na k. p. br. 2265/1 K. O. Palić u Subotici

(naručilac projekta – Milodanović Nesto, Subotica)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o Urbanističkom projektu od 27. rujna do 3. listopada 2024. godine, svakog radnog dana od 8 do 12 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internetskoj stranici Grada Subotica www.subotica.ls.gov.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je Javno poduzeće za upravljanje cestama, urbanističko planiranje i stanovanje, Subotica.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 27. rujna do 3. listopada 2024. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljovčić.

Sve primjedbe prispjele u zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

Bačka – Palić

Nogometna utakmica koja je izravno odlučivala o prvom mjestu prvenstvenog natjecanja u Područnoj ligi (četvrti rang natjecanja u tadašnjoj SFRJ), odigrana je u proljeće 1983. godine na stadionu pokraj Somborske kapije. Pred rekordnim brojem gledatelja za jedan amaterski susret, prema procjenama odgovornih ljudi bilo je oko 5.000 ljudi na tribinama i oko terena, sastali su se *Bačka* i *Palić*. Domaćine su bodrili njihovi vjerni crveno-bijeli drukeri (organizirano navijanje predvodio je vratar omladinske momčadi *Szkala*), dok je goste došla podržati brojna armija Palićana u prigodnoj crno-bijeloj navijačkoj kombinaciji. Čak su sa sobom donijeli i jednu ovcu ofarbanu u spomenute klupske boje, a sve u želji očekivane pobjede i revanša za jesenski poraz na Paliću (*Bačka* je slavila minimalnu pobjedu 1:0 pogotkom centarfora *Markovića*). Sam duel velikih rivala i pretendena na prvu poziciju i mjesto u kvalifikacijama za plasman u Vojvođansku ligu (Treća liga SFRJ), nekoliko tjedana prije svoga zakazanog održavanja bio je proglašen za susret tzv. visokog sigurnosnog rizika. Zbog toga je utakmicu osiguravao utrostručeni broj milicajaca, a prvi puta je angažirana i interventna jedinica specijalnih postrojbi. Uslijed golemog rezultatskog značenja, a sve u želji sprječavanja dodatnog društveno-političkog pritiska (*Palić* je imao znatno jaču klupsku strukturu na visokim pozicijama u gradskoj vlasti), rukovodstvo najstarijeg nogometnog kluba je kompletnu nogometnu momčad i stručni stožer »sklonilo« na dva dana i noći u mir obližnjeg poljoprivrednog dobra Krivaje.

Stadion *Bačke* je u to nedjeljno prijepodne sličio grotnu nekog manjeg vulkana, jer se već sat vremena prije službenog početka utakmice (10 sati) žagorilo sa svih strana. Ulog je bio zbilja velik, obje momčadi su u tom trenutku dijelile prvo mjesto s jednakim brojem osvojenih bodova i pobjeda je garantirala šampionsku poziciju i kvalifikacije za Vojvođansku ligu. Nemojmo zaboraviti kako je ondašnja treća po snazi liga u Jugoslaviji (zemlji od 22 milijuna stanovnika) bila igrački mnogo jača od današnje Prve lige Srbije, a u njoj su se povremeno natjecale i neke od bivših jugoslavenskih prvoligaških momčadi (*Spartak*, *Kikinda*, *Novi Sad* i dr.). S obzirom na bolju gol razliku, *Bačkoj* je bio dovoljan i remi, ali je »svlačionica« bila jednoglasna u želji da se na svom travnjaku pobijedi izravni rival. U toj namjeri, točno u deset sati »te povijesne nedjelje« na centar najstarijeg nogometnog igrališta u državi (što nam zorno pokazuje i sačuvana arhivska fotografija) istrčala je prva postava *Bačke*: **Momir Ćirić, Zoran Mandić, Radovan Šimun, Petar Remeš, Ivan Bošnjak, Niko Rimac, Bela Petrik, Marko Vujković, Slađan Marković, Predrag Ratković i Đorđe Rončević** (koju je poslije napamet znao svaki pio-

nir ovoga kluba). Zanimljivo je zabilježiti i podatak kako je **Radovan Cvijović**, inače standardni prvotimac *Bačke*, ovaj susret presjedio na klupi za pričuve (iz »opravdanih« razloga) jer je bio zaposlenik tvrtke *Podrum Palić*. Kapetani momčadi Rimac (*Bačka*) i **Azucki** (*Palić*), uz asistenciju prvoligaškog suca **Blaže Zuberu** iz *Bačke Topole* (kasniji djelitelj nogometne pravde s prijestižnim FIFA amblemom), bacanjem novčića odlučili su tko će izvesti početni udarac i utakmica je konačno mogla početi. I onda se crveno-bijeli vulkan potpuno otvorio i prosuo nezaboravnu lavinu od pet veličanstvenih pogodaka u mreži gostujućeg vratara. Palićane je načeo upravo kapetan Rimac, prekrasnim pogotkom glavom, a potom su

se u listu strijelaca upisivali još i: Petrik, Ratković, Rončević i Marković, dovodeći oduševljene *bačkiste* u potpuni trans. Kako se to u nogometnom žargonu zna reći, na stadionu pokraj Somborske kapije »pala je petarda«. *Bačka* je slavila jednu od svojih najvećih pobjeda (5:0) u modernoj povijesti i posve zaslužno, uz dvije pobjede protiv izravnog konkurenta, osvojila prvo mjesto na tablici Područne lige. Tjedan dana kasnije *Bačka* je suvereno odigrala i dva kvalifikacijska susreta protiv BAK-a iz Bele Crkve, te izborila plasman u Vojvođansku ligu SFRJ. Povijesna pobjeda protiv *Palića* i mjesto u višem rangu ligaškog natjecanja proslavljeni su nešto kasnije na zajedničkoj proslavi u restoranu *Bunjevačkog kola* u Subotici.

Ova nezaboravna nogometna storija nastala je zahvaljujući sjećanjima Ivana Bošnjaka, aktera ovoga susreta i kasnijeg dugogodišnjeg kapetana *Bačke* i autora ove priče koji je, kao pionir *Bačke*, bio sakupljač lopti na najposjećenijoj amaterskoj utakmici u povijesti Subotice.

D. P.

Dobro nam došla, jeseni

Svjedoci smo da je jesen stigla i prije no što smo se nadali. Iako kalendarski stiže u nedjelju, 22. rujna, već je izmamila iz naših ormara jesenske jakne, hlače dugih nogavica, zatvorenu obuću... No, to ne znači da se više ne možete igrati i trčati vani. Naprotiv, sada je odlično vrijeme za nogomet, osobito oko podneva kada je temperatura zraka viša, ali ne i previsoka. Opće je poznato da nam jesen, kao godišnje doba svake godine počinje 22. ili 23. rujna, no to ne mora baš uvijek biti. Ako uzmemo gregorijanski kalendar i Zemljinu orbitu, jesen ponekad počne i 24. rujna. Tako što dogodilo se posljednji put još davne 1931., a znanstvenici tvrde da će sljedeći put biti 2303. godine. Jesenska ravnodnevica – kada jednako traju dan i noć označava početak jeseni na sjevernoj polutki.

Ljeto je ove godine trajalo 93 dana, 15 sati i 52 minute, a završava 22. rujna u 14 sati i 43 minute i tada službeno nastupa jesen. Na našem dijelu Planeta poznato je kada dolazi jesen, no na neka mjesta jesen nikada ne stigne – a to su tropski krajevi. Primjerice na Karibe. Tamo su temperature zraka uvijek više i nema klasične jeseni, niti njenih prirodnih pojava.

Kako bi se zaštitilo od hladnoće, lišće mijenja boju. Tijekom jeseni, to svi znate, dani su kraći i drveće se počinje pripremati za zimu, odnosno smanjuje količinu klorofila u svom lišću, a uslijed toga mijenja boju. Stoga nam ulice i dvorišta budu ispunjeni žutim, narančastim, bakrenim i crvenim nijansama opalog lišća. Vazdazele-

no drveće ne mijenja svoju boju, jer su njegove iglice, pa i listići prekriveni voskom koje ih štiti od zime.

Jesen nam nudi mnoštvo plodova koji čuvaju naše zdravlje. Ali, jeste li znali da se zdravlje nalazi u bojama jesenskih plodova, biljnim pigmentima – fitokemikalijama? Stoga trebamo birati raznovrsne i raznobojne plodove jer ćemo samo tako osigurati različite fitokemikalije koje korisno djeluju na naš organizam. Tu se misli i na voće i povrće, stoga nemojte preskakati i držati se samo jedne vrste. Primjerice, jabuke snižavaju kolesterol, prirodan su izbjeljivač zuba, te mogu spriječiti Alzheimerovu bolest, a bundeve se pune vitamina E i nekoć su se preporučivale za uklanjanje pjegica, dok su smokve prepune vlakana i kalija.

Zanimljivo je da prvog dana jeseni možete postaviti jaje da samo uspravno stoji. To možete učini još samo jednom u godini – pogađate kada? Na prvi dan proljeća.

I životinje reagiraju na promjene. Ptice započinju svoj dug put seobe u toplije krajeve, a neke od njih prave rekorde u broju kilometara. Primjerice, arktička čigra u

samo jednom smjeru preleti oko 11.000 kilometara. Vjeverica spada u životinje koje se pripremaju za zimu i ona sada kreće u potragu za sjemenkama i plodovima drveća koje skriva na više mjesta u drveću. Ovim poslom pokreće se i njen mozak, odnosno ovim radom dio njenog mozga koji je odgovoran za prostornu orijentaciju i pamćenje naraste do 30 posto. Tako se ona uspije sjetiti gdje je skrila »svoje blago«.

Tijekom jeseni čovjek najbolje spava zbog nižih temperatura, pa stoga namjestite nekoliko budilnika, jer se od ove školske godine zbog neopravdanih sati (i to puno manje nego prije) smanjuje ocjena iz vladanja. Zahlađenje ljudima šalje signale za zbližavanje, što jesen stavlja na vrh godišnjih doba za zaljubljanje. Pa... Tko je ono rekao da je proljeće idealno za zaljubljanje?

Krajem listopada počinje zimsko računanje vremena što nam donosi sat više sna. Postoje znanstveni dokazi, objavljeni u *New England Journal of Medicine* da dodatni sat spavanja smanjuje rizik od srčanog udara. Dobro opravdanje, možda ne za školu, ali za vikend svakako da.

Jesen ima svoj puni Mjesec, koji se još naziva i Žetveni Mjesec. Taj je naziv dobio jer su nekoć seljaci znali koristiti svjetlo prvog punog Mjeseca jeseni kako bi žetvu obavljali i noću. Danas su tu strojevi, koji imaju itekako dovoljno svjetla, pa je ovo gotovo zaboravljeno. Na sjevernoj polutki jesen traje dio rujna, cijeli listopad, studeni i dio prosinca, a na južnoj Zemljinoj polutki dio ožujka, cijeli travanj, svibanj i dio lipnja, odnosno kada je kod nas proljeće.

Uživajte u jeseni, uz neki topli napitak, pitu od jabuka ili bundeve, sočne voćke, knjigu i deku.

Priredila: Ž. V.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Karlo Dević**
 IDEM U ŠKOLU: OŠ *Matko Vuković*, prvi razred
 IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: volim se igrati s prijateljem **Pavlom**
 VOLIM: voće i gumene bombone
 NE VOLIM: neurednu sobu
 U SLOBODNO VRIJEME: volim igrati igrice na mobitelu i vijati se sa sestrom **Petrom**
 NAJ PREDMET: matematika
 KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: automehaničar, kao moj striko.

Too Optika

 551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem višenamjenski poslovni prostor u BiH, RS Srpska, Istočno Sarajevo u centralnoj gradskoj »A« zoni na šetnici Dr. M. Lazića, veličine 100 m² + 35m², idealan za predstavništvo kompanija, organizacija ureda ili automatskih kazina iz Srbije, Hrvatske, Mađarske. Kontakt email: lindov@yahoo.com ili viber: +964-781-891-68-75.

Prodaje se trobojni plug (14 cola) obrtač *regent* fiksno s predplužnjacima i 2 crtala i 2 kotača u radnom stanju (2.200 eura). Telefon: 064-228-11-00.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

SOMBOR - Prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025-5449220; 064-2808432.

Potrebne njegovateljice s europskim papirima za njemačku agenciju. Prijava na zdravstveno osiguranje dok radite. Ne plaćate proviziju. Plaće su za slabije znanje njemačkog jezika od 1.500 eura, a za bolje od 1.800 pa više.

Ja sam uz vas 24 sata dok ste na šteli. Sva pitanja i prijave možete poslati putem WhatsApp ili Vibera. +381-63-708-05-60. Budite i vi dio našeg tima. Jovanka

Prodajem poljoprivredno zemljište, parcele broj 33565/1 i 33564 k.o. Donji Grad, za 8.500 eura/jutro. Kontakt 064/3758889.

Izdajem u najam poslovni prostor – 320 m², uži centar – Apatin – Ulica svetog Save 25
Pogodno za auto salon ili trgovinu. Ukupna površina s dvorišnim dijelom – 700 m²
Tel: 063/738-97-85

Prodajem njivu u Mišićevu površine 2 katastarska jutra, 14.000 eura. Informacije na telefon 064/300 76 14.

Prodajem nepokretnost površine 4.516 m² u Rudanovcu u okviru Nacionalnog parka »Plitvička jezera«, po cijeni od 165.829,00 eura. Informacije na telefon 063/888 71 34.

Prodajem mrežice za mlade voćke 270 komada, veličine 56 cm x 20 cm. Cijena 30 din/kom. Telefon: 064/9738601.

Prodajem plišanu otunku, strigansku maramu, tkane ponjave i pregače. Informacije na telefon 062/1789106.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša, Služba za zaštitu okoliša i održivi razvoj, temeljem članaka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (*Sl. galsnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTEJU ZA ODLUČIVANJE O POTREBI PROCJENE UTJECAJA PROJEKTA NA OKOLIŠ

Podnositelj zahtjeva »Telekom Srbija« a.d., Beograd, Takovska br. 2, podnio je dana 10. 9. 2024. godine Zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na okoliš projekta: Bazne stanice mobilne telefonije »SU-Pedeset prve divizije« – SU121 SUL121 SUO121 SUJ121, na katastarskoj parceli br. 18970/5 K. O. Novi grad, Subotica, Ulica Pedeset prve divizije br. 91 (46.11907°, 19.68248°), evidentiran u pisarnici Gradske uprave Subotica pod brojem IV-08/I-501-112/2024.

Uvid u podatke i dokumentaciju iz predmetnog zahtjeva može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu okoliša i održivi razvoj (Trg slobode 1, Gradska kuća, I. kat, soba 129), svakog radnog dana od 8 do 14 sati.

Zainteresirana tijela, organizacije i javnost u roku od deset dana od dana objavljivanja ove obavijesti mogu dostaviti mišljenja o potrebi procjene utjecaja predmetnog projekta na okoliš osobno ili poštom (Trg slobode br. 1, Subotica, Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša – Služba za zaštitu okoliša i održivi razvoj, I. kat, soba 129).

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji

VAŽI DO 24. 9. 2024.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorak u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijeda u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtak u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTi te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sat i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Epilog povratka ronjenju

Sreća pa sam se nekako nepisano ograničila na tri nastavka kada pišem zapise s putovanja, jer mi se čini da bi ova epizoda s Lastova mogla potrajati puno duže. Također, koliko god one koji pišu muče momenti nedostatka inspiracije, jednako je izazovno i teško sve srezati na manje. Kako bilo, privodim kraju posljednje ljetovanje za ovu godinu.

Morske raspukline

O onome što se događalo na mojim zaronima, gdje sam ronila i s kakvim izazovima sam se suočavala, pisala sam. Ostalo mi je i ovdje javno zakukati što nisam imala priliku roniti dva zaroni dana koji smo proveli na Bijelcu. Za ovu morsku hrid mnogi kažu da je to raspuknuti biser pun iznenađenja. O tome svjedoče i moji *Le-njivci*, koji su širom otvorenih oduševljenih očiju izlazili na površinu i pričali o podvodnom kanjonu, jedinstvenoj podvodnoj raspuklini koja tvori kanjon kroz koji se može roniti »kroz« otočić. Fotografije i snimke su im bili fantastični. O fantastičnim gorgonijama da i ne pričam. I to se sve dogodilo na prvom zaronu, nakon kojeg je tek uslijedio susret s jatom velikih barakuda i tko zna što sve nisu sreli, ali sam tu priču propustila jer sam otplivala do Bijelca i osvojila njegov skromni mali vrh. Cjelokupni izlet bio je bajkovit, a znam gdje i što točno moram nadoknaditi vratim li se opet na Lastovu.

Prije nego nas krenem vraćati put Sombora, želim napomenuti kako smo izabrali priliku biti u ronilačkom centru ni manje ni više nego kod **Gorana Butajle**. Svatko tko je pokazao imalo interesa za svijet pod morem čuo je za magazin *SCUBA*life. Goran Butajla je od prvog broja glavni urednik magazina *SCUBA*life. Iskusni ronilac i instruktor-trener, Goran je tijekom svoje karijere obišao gotovo svaki kutak svijeta. Također, on je autor najvećeg broja tekstova i fotografija iz raznih dijelova svijeta koje možete pronaći u *SCUBA*lifeu. I to nikako nije mala stvar, barem meni. Oduševim se kad tako veliki ljudi svojom dostupnošću učine svoju veličinu još većom.

E sada o povratku

Kako nam se cijeli paket ronjenja završavao u subotu ujutro, kada smo se odjavljivali iz hotela, a kako nitko poput nas ne odlazi kući s mora subotom, kada je ispred njega neradni dan, i mi smo imali plan za dalje. Zapravo, plan je bio ostati na moru. Do sada nisam bila ni na Korčuli ni na Pelješcu, pa je bilo jasno da ćemo jedan dan provesti na jednoj od ove dvije lokacije. Spontano je odlučeno obići grad Korčulu i okupati se na Badiji jer, kako veliki ljubitelj jelena kao što sam ja može odoljeti susretu s njima na ovom otočiću? Kako dan ne traje uvijek

onoliko koliko bismo htjeli, grad Korčulu smo obišli malo, slatko i kratko, ručali i produžili na Badiju. Tamo smo stigli taksí brodom koji polazi svakih pola sata. Posljednji povratak je u 18 sati, pa nismo imali mnogo vremena za besposlicu. Vozač čamca nas je upozorio da su jeleni malo »svoje-glavi« jer im kreće sezona parenja, što sam naravno znala jer je u Gornjem Podunavlju već počela rika. Bili oni malo svoje-glavi ili bilo kakvi, meni je susret s njima uvijek predivan. Ne sviđa mi se što turisti samo gledaju sebe i da ih namame na fotografiranje koristeći svakojaku hranu, ali srećom u rujnu nema baš toliko ljudi, pa smo uživali u svim čarima i uz njihovo društvo pronašli divni tirkiz Jadrana za pozdravno i završno kupanje.

Tu noć smo prespavali u blizini vodopada Kravice, jer iako godinama veslam na Ušću, nijednom do sada nisam obišla ovu ljepotu prirode. Ne znam koliko je ljudi imalo prilike zaviriti u ove slapove i kada je to bilo, ali meni se ono što je napravljeno od te ljepote ne dopada. Glavni slapovi su zaklonjeni velikim reklamnim suncobranima kafića, a sam ulaz je pretvoren u hrpu betona kako bi se masovni posjetitelji imali kamo parkirati. Nekako je priroda ugrožena komercijalnim turizmom i to vam ne može promaknuti. Ipak, našli smo kutak za uživanje kod male Kravice i krenuli dalje. Savjet je da, ukoliko noćite negdje u blizini, pokušate ući u ovaj dio kada je on službeno zatvoren, što nam je pošlo za rukom, pa smo ipak s malo mira vidjeli i tu stranu.

Posljednju pauzu smo napravili u dobrom starom Mostaru, bacili još jedan nezaboravan pogled s novog starog mosta i, puni dojmova i novih želja, sretno se vratili kući.

Gorana Koporan

Najveći derbi hrvatskog nogometa

Hajduk iznenadio Dinamo

Foto: HINA/ Damir SENČAR

Livaja »zapalio« Maksimir

Prošli petak, a bio je 13., nije dobro sjeo aktualnom prvaku i hrvatskom predstavniku u Ligi prvaka – *Dinamu*. Hajduk je stigao na Maksimir opterećen klupskim razmiricama oko smjene sportskog direktora **Kalinića** i gorućeg problema na relaciji svlačionica – uprava i sportska javnost je očekivala lagan posao za momčad trenera **Jakirovića**. A onda se, u drugom poluvremenu, ukazao **Livaja**, potvrdio epitet najboljeg nogometaša 1. HNL zabivši za konačnih 1:0 i vrlo značajnu pobjedu *bilih*. I onda je *Torcida* zapalila Maksimir.

Dinamo – Hajduk 0:1

Najveći derbi hrvatskog klupskog nogometa odigran je kao svojevrsna uvertira (zato je i pomjeren dan unaprijed za petak, 13. rujna) debija *Dinama* u novom formatu Lige prvaka (gostovanje *Bayernu* u Münchenu, susret odigran u utorak, 17. rujna). Dotad neporaženi *Dinamo* (183 dana) očekivao je, uslijed naprijed

spomenutih događanja u Splitu, laganu egzekuciju pred punim domaćim tribinama i odličan »foršpan« pred put u glavni grad Bavarske. Nekoliko reprezentativaca Hrvatske u modrim majicama (**Petković**, **Baturina**, **Sučić**), uz ovo-sezonska inozemna pojačanja (**Mmaee**, **Cordoba**, **Olive-ras**) trebali su biti garant za nova tri boda i odvajanje na vrhu tablice. Ali... Kada je najviše trebalo, proradio je dobro poznati splitski »dišpet«, *bili* su vođeni svojim talijanskim strategom **Gattusom** stisnuli svoje redove i odigrali odličnu partiju u Zagrebu. Strijelac i kreator svih osam ovosezon-skih *Hajdukovih* HNL golova (pet golova i tri asistencije) kapetan Livaja ispratio je fantastičan centaršut **Prpića** i u 70. minuti efektno pogodio tzv. drop kick volejom sa zemlje. *Torcida* je ovu golemu radost jednostavno morala »ukrasiti« s karnevalom pirotehničkog arsenala i naprosto, u jednom trenutku, zapalila cijelu južnu tribinu i dobar dio terena na toj strani. Jer gol *Dinamu*, pa još usred Zagreba, nešto je što vrijedi zbilja mnogo, a nogomet se i igra zbog navijanja i navijača. Ispostavit će se kako je ova lijepa majstorija »bilog kapetana«, na koncu, odlučila susret i donijela *Hajduku*, barem na trenutak, toliko željeno prvo mjesto na

tablici (sutradan je *Rijeka*, zbog bolje gol razlike, preuzela vrh). Ipak, ova pobjeda psihološki znači *hajdukovima* mnogo više od bodova. Znači poticaj za budućnost ambicije da bi toliko očekivani i željeni naslov prvaka Hrvatske konačno mogao stići u Split, u Dalmaciju!

1. HNL

Nakon šest odigranih prvenstvenih kola stanje na tablici elitnog nogometnog razreda oslikava trenutačnu izjednačenost tri najbolja hrvatska kluba. *Rijeka* i *Hajduk* s 14 osvojenih bodova (još uvijek bez poraza) dijele prvu poziciju, dok *Dinamo* zaostaje jedan bod. Dvojac na vrhu je rasterećen europskih obveza, dok *modrima* predstoji duga *Champions league* jesen i dio zime (posljednji susreti igraju se u siječnju). Sukladno navedenim faktima očekuje se vrlo izjednačena borba (barem u prvom, jesenskom dijelu prvenstva), uz nepoznanicu kako će se *Dinamo* nositi s teškom rezultatskom borbom na dva kolosijeka. Jedno je sigurno, ljubitelji nogometa moći će uživati, jer će svaki naredni prvenstveni duel u sebi nositi dodatnu draž.

Tablica 1. HNL nakon 6. prvenstvenog kola
Rijeka, *Hajduk* 14, *Dinamo* 13, *Šibenik* 10, *Varaždin* 9,
Istra 7, *Gorica*, *Lokomotiva* 5, *Osijek* 4, *Slaven* 1

D. P.

RUKOMET

Zagreb u Ligi prvaka

Osim nogometnog *Dinama*, i *Zagreb*, rukometni prvak Hrvatske, nastupa u Ligi prvaka. Zagrepčani su ždrijebom svrstani u iznimno tešku skupinu B u

Foto: HINA/Piotr Polak

kojoj se još nalaze i *Aalborg* (Danska), *Nantes* (Francuska), *Barcelona* (Španjolska), *Kolstad* (Norveška), *Szeged* (Mađarska), *Magdeburg* (Njemačka) i *Kielce* (Poljska). U prvom susretu Zagreb je poražen u gostima kod *Kielcea* (30:23). Drugi susret igran je u srijedu, 18. rujna, protiv *Aalborga*.

POGLED S TRIBINA

Splitski đir

To se u modernom hrvatskom tenisu nikada prije nije dogodilo. Da cijelu prvu postavu Davis cup reprezentacije Hrvatske čine isključivo tenisači iz Splita: **Borna Gojo**, **Duje Ajduković**, **Mate Pavić** i **Mili Poljićak**. Otkazom najboljeg hrvatskog tenisača današnjice **Borne Ćorića** i ozljedom **Nikole Mektića**, izbornik **Velimir Zovko** morao se osloniti isključivo na splitsku tenisku školu i mogućnost kvalificiranja za nastup u elitnom razredu Davis cupa prepuštiti tzv. splitskom điru. Naime, susret s Litvom bio je duel u sklopu Prve svjetske skupine, a pobjednik stječe mogućnost nastupa sljedeće godine u tzv. Qualifier rundi (16 nacionalnih momčadi koje se na četiri turnira bore za osam mjesta u finalnom razigravanju). Nošena splitskom mladošću (Ajduković i Poljićak) i vođena iskustvom (Pavić i Gojo), Hrvatska je već nakon igre parova izborila maksimalnu pobjedu i zasluženo se vratilo u elitni razred svjetskog momčadskog tenisa.

Hrvatska – Litva 4:0

Gojo – Gaubas 6:4, 6:2

Ajduković – Butvilas 7:5, 6:7, 6:2

Pavić / Poljićak – Butvilas / Gaubas 6:4, 1:6, 6:3

Revijalni susret bez natjecateljskog značaja

Dodig – Gaubas 6:3, 6:4.

Foto: HINA/Marko Jurinec

Prema viđenim rezultatima, unatoč činjenici kako protivnik ipak nije bio iz visokog teniskog društva, vidi se da hrvatski tenis ima budućnost i da bismo uskoro od Ajdukovića, Goje i Poljićaka, uz **Prižmića** i ostale mladiće mogli očekivati da nastave putem svojih velikih prethodnika i sugrađana **Pilića**, **Franulovića**, **Ivaniševića**, **Ančića**. Ima nešto u »teniskom zraku« na Firulama (dio Splita gdje se nalaze glasoviti zemljani tereni uz more i TK *Split* iz kojeg su svi i potekli). Konačno, Poljićak je osvojio juniorski Wimbledon (2022.) a Prižmić je slavio u Roland Garrosu (2023.).

D. P.

Umotvorine

- * Blaga ruka i slona vodi za jednu dlaku.
- * Savjest vrijedi tisuću svjedoka.
- * Kad je srce čisto, i jezik je odvažan.

Vicevi, šale...

Kupac prodavaču u kineskoj radnji:

- Cijeli dan tu stojiš, nemaš proširene vene?
- Nema. Donese sutra...

Krupnija žena ulazi s kćerkicom od tri godine, sebi uzme proju a maloj tri bureka pa je pomazi po glavi:

- Pojest će mama ako ne budeš mogla.

– Slaninu, kobasicu i šunku da zaboraviš, pivo i rakiju ni da pogledaš, i izbacij luto iz ishrane.

– Doktore, odoh ja, doći ću drugi put kad budete bolje raspoloženi.

Mudrolije

* Neki gutaju noževe, neki vatru, a masa njih sjedi pred televizorom i guta sve.

* Mnogi ljudi ne zauzimaju stavove da ne bi izgubili položaje.

* Što više volimo i poštujemo svoje prijatelje, manje im laskamo.

Vremeplov – iz naše arhive

HNV, 2008.

Didine pripovitke (iz knjiga Balinta Vujkova)

Kad se svit privrće

U starovinsko vrime ljudi se nisu vandizali već se svaki pošten čovik staro sa životom. Svit se nije toliko mišo i privrćo, pa se med sobom sav okoliš zna i pozna u srce. Nisu jedan drugog zvali ne znam kako, već se čoviku kaže »bač Marko« el već kako mu je ime, a ženi »snaš Mande« el već kako se zove. Kojikake gospodare naš svit nije baš svako jutro imo za ručak, jel nit je od nji nit je s njima živio. Bilo je ljudi koji su i umrli, pa jesu l za života vidili el nisu kaku šušu što je tražila da je zovu gospodarom. E, al vrime se jedared počelo primećat.

Makar blizo nije bilo vode naš svit je išo na vodenice, jel je s nji dobar meljaj. Krenu oni tako godišnje jedared, pa onda provedu i nekoliko dana do vodenica i natrag, al se namire s meljajom sve do novog kruva. Dogodine se onda ni ne miču sa svog ognjišta, pa ni ne znadu šta se za to vrime događa u svitu.

Tako su oni krenili jedared s ránom i kad su došli bliže vodenicama, čuju da svit još jedva kome kaže »bač« el već svakoj naduvenoj uši vele »gospodaru«. Ljudi se začudili, pa kad su došli do vodenice u kojoj su meljali, borme ne znadu je l se vodeničaru mož kazat »bač Tuna«, kako su ga još prošaste godine zvali.

Uzvropoljili se oni, pa stali malo dalje od vodenice i dogovaraju se kako će tsnit do nje. U to baš stigla jedna lađa s ránom. Onda lađe nisu išle ko sad već ljudi idu brigom pa lađe vuku na vrengijama. I ovi ljudi, koji su sad dovukli lađu, skinili vrengije s ramena pa će se malo razožurit, kad jedan od nji spazi jednu mladu koja je malo dalje prala košulje.

Naši ljudi se baš češu po glavama, kad onaj zbacio vrengiju i poviče mladi:

– Ej, gospoja Mare, šta ti radi gospodar Mate?

A ona zasukala skute da se ne umoče u vodu, jel stoji u njoj do kolina, pa ni pet-ni šest već se lipo ozovne:

– Ta eno baš sad je i on očo kući. Maže prsa, jel je baš prid vama i on dovuko lađu.

– E, pa onda pozdravi gospodara Matu, a i mi odemo prsa namazat.

– Oću, gospodaru, oću – kaže mlada.

Kad su naši ljudi čuli taki divan, borme se nisu više mislili kako će izać na kraj s vodeničarom, već ošinili konje i ajd do vodenice. I viknu oni na sva usta:

– Gospodaru Tuna, jesmo l dobro uradili što smo se trudili da ti ránu vućemo čak ovamo?

Onaj ne zna jel se šale el ozbiljno divane, pa samo zapita:

– Ta zašto pitate, ljudi?

– Pa ko velimo, svit se niki privrnio otkako mi nismo bili odan, pa bi možda ti, gospodaru Tuna, lakše mogo donet vodenice tamo kod nas na suvo neg da nas toliko vućemo ránu ovamo i natrag.

– Ta zašto i kako, ljudi? – vodeničar siroma ne zna o čemu je divan.

A oni njemu:

– Tako. Mi ko velimo, ta valjda ni vodenici neće smetat što će kod nas bit na suvom kad ni tebi ne smeta što se zoveš gospodar.

Pričao Joso Knjur

Bunjevačke narodne pripovitke, 1951.

Rič po rič

Piše: Željko Šeremešić

Vašar

Ni prošlo ni par dana ka' smo ja, moj Marin i faš Joza divanili od atara, kako j' izgorio i kako se malo ko ovajadio od atara ove godine, došo ope faš Joza. Baš se navadio u posljednje vrijeme pa mal-mal svrati. Cigurno mu i dosadno kod kuće, a ka' se bolje proštudiram i on natuko godina skoro ko ja, pa i komu triba za divan taki. Sili u zavitrinu u gank. I Marin došo pa se smišća. Ova moja nam ponudila još vruću lezibabu, a ja točim ladne špricere. Čeljadi, što j' to dobro, vruće lezibabe i ladnog špricera. Faš Joza kreće: »Čeljadi, jeste čuli šta se šuška u selu?«. Sležemo ramenma. »Šuška se da će nam šuma it na vašar«, faš Joza će. Trgo sam se ko da mi kogod ćušku dobru lupio, pa ću: »De, de, faše, divani, otkale sade pa to? Pa divanilo se nigdi prvo da dobro stoju. Ta kako što j' državno može propast, pa još šuma«. No, oma sam se ugrizo za jezik, došo k sebe pa ću: »I ja svašta divanim. Pa kad bolje poglediš to i ni šta god novo. Mlogo šta što j' i valjalo ni moralo ni propast, a ošlo na vašar. Ta onda može i šuma, jel ko li već sa šumom gospodari«. Faš nastavlja: »Ta, čeljadi, vala j' to stara pripovijčka. Kažu da se već odavno tamo drmlje, škriplje, sam se taji. Kažu da im mal-mal svega fali pa onda tražu od koga će zajmit. Da taki moru zajmit, za ne povirovat. Da sade priviše ne plećkam, al divanu da j' skoro privršita mira. Ne smim ja tu priviše ni divanit oko tog, ta još komugot može spast na pamet da sam protiv kogagot«. Obriso faš Joza špricer nabelo pa će dalje: »Ajde, Marne, ti si velike škole završio, kako se moderno kaže na zapadu si, u firme velike radiš, de ti reci kako to možu naše šume grutat, propast, otić na vašar? Dragi Bog nam sve do na tacne, šumu, vodu oko nje a još o-ho-ho prija nas Marija Terezija posadila pa naraslo. Ništa nismo morali ni platit. S neba nam spalo. Ostalo da sam sičemo, prodajemo i posadimo di smo posikli. I ni to nismo kadri na kraju. A sumnjivo mi i to što divanu da se naotpušćavalo čeljadi tamo di se radi, sadi, siče, vozi, što b' rekli moderno u 'proizvodnje'. Ostalo sam da se kaže da ji ima. Zato bome kako se moderno kaže u kancelarija nemu di stolac metnit koliko ji ima. Ispadne da se od kancelarija živi. Pravo da kažem zaludiće čeljad, ubedit da šuma i ne vridi više. Da mi više ne znamo ni radit u nje. Da nema hasne. A šuška se da j' jedna šuma već tamo digod i ošla na vašar. Zamislite, vašarili nikaki sa strane ako ne lažu. Oni znu a mi ne znamo? Zamislite i to da dok se šta god ne da na vašar to šta god što ide na vašar i ne radi baš. Stalno j', kako se moderno kaže, 'u minusu'. Al čim ode na vašar pa se vašari, to oma počne radit. I sade ću šta god još gorje kazat, al da ne izađe iz ove sobe: pripovidu da mlogo put povašarito radi dok se oće onom što j' vašario pa onda ope' ode na vašar jel se čak ostavi da više i ne radi«. Marin ko iz puške: »Imate pravo, kako god bilo al ja sam ciguran da zemlja, šume i voda nikad ne tribu it na vašar, nikom ne dat da vašari. Još da kažem kaka j' moda danaske ne triba se ni čudit. Ta i čeljade, vira i poštenje odu na vašar, kako neće šuma«. Bome, baš je reko moj Marin a ja ću za kraj: »Došlo vrijeme da sve može otić na vašar i da se sve može vašariti. E, sad ja vas pitam šta će it na vašar i šta će se vašariti kad se jedanput sve povašari?«.

U NEKOLIKO SLIKA

Sjednica HNV-a u Baču

Zavesci

Recept koji objavljujemo u ovom broju tjednika je iz Surčina, a za KuHaR ga je pripremala **Katica Naglič**. Jedan je to od recepata koje su za *Hrvatsku riječ* pripremali članovi Hrvatske čitaonice *Fischer*, te tako našu rubriku obogatili receptima starih jela surčinskih Hrvata.

Sastojci:

oko kilogram brašna
4 jušne žlice masti
voda
krušne mrvice
zelena salata
sol
ocat
vrhnje

Priprema:

U kilogram brašna vode se doda onoliko koliko je potrebno da tijesto bude meko. Umijesi se i podijeli u dvije jufke i razvuče na debljinu od jedan i pol centimetar. Ostavi se na dasci koja je posuta brašnom. Svaka jufka se namaže s dvije žlice dobro urađene masti i ostavi da stoji pol sata da se odmori.

Na stol na kome je pamučni stolnjak jufka se stavi na sredinu i polako prstima razvlači od

sredine prema krajevima tako da se razvuče preko cijelog stola. Nije bitno ako malo pukne. Debeli krajevi se skinu tako što se ide oko stola i oni namotavaju na ruku.

Kada je tijesto razvučeno, jedan kraj stolnjaka digne su i uvija do kraja.

Uvijeno tijesto se reže, veže i skuha u kipućoj vodi. Skuhani zavesci se pospu prženim mrvicama i tako služe. Jede se sa salatom. U Surčinu se zelena salata nekada pravila s domaćim vrhnjem, a sada uglavnom industrijskim.

KuHaR tradicijskih jela pripremamo uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

JEDNOM POLISOM
pokrijte 5 rizika

Osigurajte sebe, svoj automobil i putnike u njemu samo jednom polisom

Maksimalan oprez u vožnji, briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti poput kvara vozila, loma stakala i prirodnih rizika. Bilo da ste na odmoru ili službenom putovanju, uz polis **Paket 5+ Milenijum osiguranja** nećete morati da brinete zbog okolnosti koje nisu pod Vašom kontrolom.

Ovom polisom osiguravate se od **pet najčešćih rizika** i obezbediti:

1. Osiguranje od loma stakala na putničkom vozilu;
2. Osiguranje putničkog vozila od oštećenja usled prirodnih rizika;
3. Osiguranje lica u putničkom vozilu od posledica nesrećnog slučaja – nezgode;
4. Pomoć na putu;
5. Zamensko vozilo.

www.milos.rs

011/ 715 23 00

RADIO MARIJA
Kršćanski glas u vašoj kući!

FREKVENCJE:

NOVI SAD 90,0 MHz

SUBOTICA 90,7 MHz

SOMBOR 95,7 MHz

NIŠ 102,7 MHz

www.radiomarija.rs

@Radio.Marija.Srbije

@radiomarijasrbije

KONTAKT:

Ured: 024/600-099

Program: 024/600-011

SMS: 063/598-441

Slušajte nas i na aplikacijama:

Radio Marija Srbije
Radio Maria play

ILI-ILI

AKCIJA

Priključenje **BESPLATNO**

+ Birate između:

- 6 meseci po **1 dinar** ili
- 12 meseci sa **50% popusta**

Astra Telekom

011 44 22 009

GASTRO
MANIFESTACIJA

CROZ KUHINJE VOJVODINE u Petrovaradinu

Specijalitete kulinarske trpeze Hrvata u Vojvodini
predstaviti će ekipe iz Srijema, Banata i Bačke te gosti iz Republike Hrvatske.

Program manifestacije upotpunit će
tamburaški orkestar HKPD »Jelačić« iz Petrovaradina i
tamburaški orkestar »Ladan špricer« iz Golubinaca.

DVD »Petrovaradin«
(ul. Pavla Jurišića Šturma br. 1)

**Petrovaradin,
Nedjelja, 29.9.2024. od 14 sati**

Središnji državni ured za Hrvate
izvan Republike Hrvatske

РЕПУБЛИКА КРОАЦИЈА
РЕПУБЛИКА СРБИЈА
Петроварадинска војводина
Петроварадинска војводина
Петроварадинска војводина
Петроварадинска војводина
Петроварадинска војводина
Петроварадинска војводина